

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

**In dit
 nummer o.a.:**

- Dienstplichtigen militaire ambtenaren • Het 000 • Werk voor jongeren • Harrie Jekkers • Onderzoek in de sport • Boeken • Jacques Brel herdacht • Het dak van de wereld • Nog een lachfilm op de buis? • De harde verzorgingsstaat • Popplaten • Buster

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorz.),
Tineke Hundling, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Willy Lohmann, Frits
Maas, Len Munnik, Leo van Op-
zeeland, Cor Out, Tom Pauka,
Freek Pol, Rien Robijns, Karel
Roskam, Paul Rutten, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Dienstplichtigen militaire ambtenaren	2
Het Onderdeels Overleg Orgaan	3
Lezers schrijven	5
Harrie Jekkers in de schijnwerpers	6
Popplaten	7
Werk voor jongeren	8
Onderzoek in de sport	10
De oude koeien van „wij” en „zij”	11
Buster	12
Vragen? (poster)	14
Prikkels/Vragen staat vrij	16
Jacques Brel herdacht	17
Mannelijkheid en seksueel geweld	18
Het dak van de wereld	20
Springen?	21
Nog een lachfilm op de buis?	22
De meedogenloos harde verzorgingsstaat	24
HV-berichten	25
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina
Wim Heij,
pag. 14 Chris Spoelstra,
pag. 19 Gerard van Erkelens

Dienstplichtigen militaire ambtenaren

Met genoegen heeft de EGO-redactie kennis genomen van het voortijdig uitgelekte rapport (1-11-88) van De Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht (MRK). De MRK, een belangrijk adviesorgaan van de minister van Defensie, wil dat de dienstplichtigen de status van ambtenaar krijgen. 'De relatie tussen dienstplichtigen en overheid - met betrekking tot de rechtspositie en de "loterij" voor de vervulling van de dienstplicht - is nu alleen vergelijkbaar met de relatie gevangenen en overheid', zo luidt een konstatering van de MRK.

'De dienstplichtigen zijn voor hun inkomen afhankelijk van de overheid, maar dat is door de staat opgelegd, zodat een vergelijking met studenten of werkloze jongeren niet opgaat', aldus het rapport.

De scheve verdeling van de dienstplichtlast, die erop neer komt dat het merendeel van de jongemannen niet onder de wapenen wordt geroepen, moet volgens de MRK worden gecompenseerd met betere rechten voor de jongeren, die de dienstplicht wel moeten vervullen.

De MRK noemt het onaanvaardbaar dat Defensie voor dienstplichtigen aan de zgn. zorgplicht wil vasthouden, voornamelijk om arbeidsvoorwaarden eenzijdig te kunnen opleggen. De MRK dringt aan op de status van militair ambtenaar voor dienstplichtigen, omdat zo ook problemen worden voorkomen over de plaats van die militairen in het overleg met de overheid.

Als de minister van Defensie dit advies van de MRK gaat uitvoeren (staatssecretaris J. van Houwelingen van Defensie zou na overleg vooraf hebben ingestemd met dit advies) zal dit feitelijk een stap zijn in een voor dienstplichtigen positieve richting.

Na de reeks misstanden in de krijgsmacht, die o.a. via de media van tijd tot tijd gemeld worden en in mei '88 via de nota 'Tegen-geweld' van de VVDM, deed de VVDM een aantal aanbevelingen om deze misstanden te bestrijden.

Toen was het vervolgens de staatssecretaris die weliswaar een aantal aanbevelingen uit 'Tegen-geweld' overnam, maar opvallend echter uitsluitend die aanbevelingen, die de oplossing zochten in het corrigeren van het gedrag van soldaten middels controle en toezicht, vermindering van het alcohol-gebruik en verbetering van de hulpverlening aan slachtoffers, bestraffing van de daders enz. De in 'Tegen-geweld' aangestipte oorzaken voor dit geweld, zoals de hiërarchische en op disciplinerende gerichte structuur en de mannelijke cultuur binnen het leger, werden niet aangepakt.

Dienstplichtigen de ambtenaren-status laten krijgen is een stap in de richting van een leger dat mannen 'maakt', die zich ontwikkelen tot zelfstandige, sociaal-vaardige en mondige individuen met een eigen verantwoordelijkheidsbesef. Je gaat je toch ook gedragen naar hoe je behandeld wordt.

Een stap in de richting waarbij de ondergeschiktheid als ziel van de militaire dienst slechts nog een glimlach oplevert in plaats van de boventoon voert.

Redactie

Jaarboekje '88

Volgens een al jarenlange traditie ontvangen de lezers van EGO elk jaar bij het decembernummer ook **kosteloos** een zogenaamd **jaarboekje**. Dit keer gaat dat over vrijetijdsbesteding in de krijgsmacht. Het boekje bevat 17 artikelen en interviews, telt 80 pagina's en is rijk met foto's geïllustreerd. Voor belangstellenden zijn nog - zolang de voorraad strekt - exemplaren verkrijgbaar bij het bureau raadsman/vrouw of bij Bureau Hoofdraadsman (zie adres op deze pagina).

Het Onderdeels Overleg Orgaan 't 000

'Het overgrote deel van de dienstplichtigen loopt er nauwelijks warm voor'

'Vervelend was dat de vergaderingen – één keer in de drie weken – overdag werden gehouden. Om dit te kunnen bijwonen moest je je vrijmaken van het normale werk. Dan werd je door collega's ook nog voor 'drukker' uitgemaakt, terwijl je het deed voor de dienstplichtigen. Dat soldaten zo reageerden heeft te maken met hun instelling met betrekking tot het 000: het heeft geen zin en het stelt niets voor.'

Aldus Bert Reiling van de C-cie van het 45e Painfbat (li 87⁵) uit Steenwijk. De dag voor zijn afzwaaien vroeg EGO-redakteur Wim Heij hem naar zijn ervaringen als 000-lid. Een vraaggesprek over ambivalente gevoelens.

Vertel eens iets over jezelf.

In juni 1987 ben ik aan de HTS afgestudeerd, richting elektronika. Het liefst was ik, zoals iedereen, gelijk aan het werk gegaan, maar de militaire dienst verhinderde dat. In september 1987 ben ik opgekomen in Steenwijk bij de pantserinfanterie. Het lag aanvankelijk in de bedoeling mag-helper te worden, dat ben ik ook vier maanden geweest, maar men kwam een reserve-boordschutter te kort. Daar koos men mij voor uit. Ik ben toen naar de cursus voor boordschutter geweest. Wat later viel er inderdaad iemand uit met als gevolg dat ik definitief boordschutter werd. Dat moment viel ongeveer samen met het einde van de schoolperiode.

Heb je je voor je dienstdtijd ook al bezig gehouden met belangenbehartiging?
Nee, in 't geheel niet.

Hoe kwam het dan dat je je beschikbaar stelde voor het 000?

Vrij snel na opkomst ben ik afdelingsbestuurder geworden van de AVNM. En via de AVNM kwam ik er achter dat je – na vier maanden – via de belangenverenigingen, in het 000 kon komen.

Meteen nadat mij dat ter ore kwam nam ik mij voor dat serieus te overwegen.

Je werd in het 000 gekozen?

Gekozen is een groot woord. Kijk, het gaat ongeveer zo. Je geeft je op als kandidaat bij je belangenvereniging, in mijn geval was dat dus de AVNM. Je komt dan op een lijst te staan en afhankelijk van het aantal plaatsen dat door de AVNM bezet mag worden kom je er in of niet. Ik werd dus niet in persoon gekozen.

Belangstelling

Hoe was de belangstelling voor de verkiezingen van het 000?

Matig tot slecht. Het overgrote deel van de dienstplichtigen loopt er nauwelijks warm voor. Misschien met uitzondering van de technische hoek, de mensen van de onderhoudsgroepen, het COG, BOG, enz.

Hoe komt dat?

Het kan haast niet anders dat een gebrek aan vertrouwen in het functioneren van het 000 een niet onbelangrijke rol speelt. Verder denk ik ook dat aan-

Foto's Wim Heij

Bert Reiling: 'toch weer beschikbaar'

dacht besteden aan de 000-verkiezingen een faktor is. Wordt er vanuit een onderdeel voorlichting gegeven over het 000 en de verkiezingen, dan is dat direct te merken aan de opkomst. Dat zag je hier op de kazerne ook heel duidelijk. Van een pas opgekomen compagnie, die net voorgelicht was, namen veel meer mensen aan de verkiezingen deel dan van de parate eenheden. Daar gingen de meesten, dienstplichtigen zowel als vrijwillig dienenden, niet stemmen. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de batstaf en de onderhoudsgroepen, die zo ongeveer allemaal hun stem uitbrachten.

Wanneer de belangstelling voor het 000 vrij beperkt is, hoe komt men dan nog aan kandidaten?

Voor de soldaten valt dat nog wel mee. Van bovenaf worden de afdelingsbestuurders van de AVNM, en dat ligt voor de VVDM niet anders, aangespoord om zich beschikbaar te stellen voor het 000. Voorwaarde is natuurlijk dat die bonden afdelingsbestuurders hebben.

Hoe lang heb je in het 000 gezeten?

Vijf maanden, waarvan enige tijd sekretaris.

Hoe is het 000 samengesteld?

Zeven vertegenwoordigers van de beroeps, het vaste bestand, en zeven afkomstig uit de categorie dienstplichtigen, het zogenaamde vlottende bestand. De voorzitter komt uit het vaste

bestand, een beroeps dus, en de sekretaris is iemand uit het vlottende bestand. De sekretaris is dus iemand die vrij frekwent wisselt.

Hoe word je voorbereid op het OOO-werk?

Je wordt in de gelegenheid gesteld een 3-daagse cursus te volgen. In die cursus maak je kennis met het OOO-werk. Dat is niet alleen leuk, maar ook leerzaam. Je leert precies wat het OOO inhoudt, bij wie je welke zaken moet neerleggen, enz. Daarnaast leer je hoe je dingen moet aanpakken, overlegmethoden dus, en discussie- en vergader technieken. Allemaal zaken die je in het OOO ook echt wel nodig hebt.

Ervaringen

Wat zijn je ervaringen en wat hebben jullie weten te bereiken?

Wij hadden een enthousiaste groep met een prima voorzitter, ik kan niet anders zeggen als dat het leuk draaide. Wij hebben dan ook veel voorstellen geproduceerd en doorgesluist naar o.a. de bataljonsleiding. Helaas konden ze lang niet allemaal worden gerealiseerd.

Wat bedoel je precies met een enthousiaste groep?

Iedereen was betrokken op het OOO-werk en betoonde een grote inzet, vandaar de vele voorstellen die op tafel werden gelegd.

Konkretiseer eens wat jullie bereikt hebben?

De totstandkoming van een video-net. Vanuit een centale plaats op de kazerne worden op diverse avonden films vertoond, die op iedere legeringskamer op de kazerne ontvangen kunnen worden. Een tweede punt betreft de hobbyclubs. Net in de periode dat ik in het OOO zat werd de WZZ omgedoopt tot O en O (Ontwikkeling en Ontspanning). Dat ging o.a. gepaard met het wegvallen van veel WZZ-voorzieningen en het verzelfstandigen van de hobbyclubs. Dat proces heeft het OOO, vooral in de persoon van de voorzitter, helemaal begeleid. Onze bemoeienis heeft er in ieder geval toe geleid dat de hobbyclubs hier op de kazerne nog bestaan.

In onze periode werd ook nog de parkeerruimte algemeen gemaakt. Voordien was het zo dat de parkeervakken op nummer en naam werden uitgegeven, vaste plaatsen dus. Door het algemeen te maken konden er meer mensen gebruik maken van de parkeerplaats. Lege plekken, door bijv. verlof, konden daarna ook worden gebruikt.

Achterban

Je zat in het OOO namens een groep. Hoe verliep de terugkoppeling en de voeding tussen jou en de groep?

Je probeert natuurlijk zoveel mogelijk contact te onderhouden met je achterban: het verstrekken van informatie en het aan laten reiken van ideeën. Over het algemeen verloopt dat moeizaam,

'Onze bemoeienis leidde tot het voortbestaan van de hobbyclubs'

erg moeizaam. Zit je met een lastige zaak in het OOO, dan probeer ik dat aan te kaarten op de kamer of in het peloton, dan waren de reacties flauw en weinig serieus. Had je iets bereikt, zoals het algemeen maken van de parkeerruimte, dan werd er heel negatief op gereageerd. Dan kreeg je verhalen naar je hoofd geslingerd als 'de mannen die maandagmorgen komen en de hele week op de kazerne blijven hebben de auto's vooraan staan, terwijl wij, die dagelijks heen en weer reizen, slechts achteraan een plaatsje kunnen vinden'. Dan denk je bij jezelf; bekijk-het-maar. Vervelend was dat de vergaderingen één keer in de drie weken-overdag werden gehouden. Om die te kunnen bijwonen moest je je vrijmaken van het normale werk. Dan werd je door collega's ook nog voor 'drukker' uitgemaakt terwijl je het deed voor de dienstplichtigen. Dat soldaten zo reageerden heeft te maken met hun instelling met betrekking tot het OOO: het heeft geen zin en het stelt niets voor.

'Er kwam een videonet met ontvangst op elke legeringskamer'

Dat soort geluiden werkten, neem ik aan, niet erg stimulerend?

Dat is zeker zo. Ik heb mijn periode volgemaakt, maar ik vond het eigenlijk niet zo erg dat ik niet herkozen werd.

Een beetje gedesillusioneerd?

Destijds toch wel een beetje. Wanneer heel veel mensen geïnteresseerd waren geweest en je waren blijven voeden, dan had ik er heel anders tegenaan gekeken. Maar het tegenovergestelde was veelal het geval. Tja, dan gaat de lol er op den duur wel af. Ik heb dan ook geen moeite gedaan toen ik er, door een samenloop van omstandigheden, naast kwam te staan. Er was namelijk een fout gemaakt bij het samenstellen van de lijst, iets wat wel hersteld had kunnen worden, maar voor mij hoefde het niet meer zo nodig.

Je wilde echt niet meer?

Niet echt. De idealen die je hebt met betrekking tot veranderingen teweegbrengen in de leefbaarheid op de kazerne, want daar wilde ik via het OOO wat aan doen, die houd je dan maar voor je.

Konstruktief

Wat is jouw ervaring wat betreft het zaken gedaan krijgen in de krijgsmacht? Het ligt eraan om welke zaken het gaat. Gaat het om iets waar de bataljonsleiding mee kan instemmen, dan kan er best iets worden gedaan door een OOO. Komt men met dingen aan waar ze geen heil in zien, dan valt het niet mee.

Staan dienstplichtigen en beroeps in het OOO voortdurend tegenover elkaar?

Ik vond de opstelling van de beroeps in het OOO doorgaans heel positief. Wanneer wij met dingen kwamen dan was het beslist niet zo dat zij steeds probeerden die tegen te houden of af te remmen. Wel was het zo dat de ene groep zich door sommige zaken meer aangesproken voelde dan door andere.

Noem eens een voorbeeld?

'In onze periode werd ook nog de parkeerruimte algemeen gemaakt'

Wij hebben eens een keer ingebracht om zgn. porno-haken te laten bevestigen op de legeringskamers, tussen die haken zou je dan een touw kunnen spannen waardoor je meer posters kon ophangen. Als dienstplichtigen waren we daar nogal voor, maar daar kregen we destijds weinig steun voor van de kant van de beroeps.

Waarom waren die er tegen?

Ze waren niet zozeer tegen alswel dat ze ons niet wilden steunen met dit initiatief.

Waarom wilden ze jullie niet steunen, denk je?

Zij dachten natuurlijk 'het is nu al een rotzooitje en dat wordt daardoor alleen nog maar erger'. Daarom steunden ze ons voorstel niet. Ik wil nog wel kwijt dat het zo niet hoort te gaan. Uiteindelijk gaat het er toch om dat je de belangen zo goed mogelijk probeert te behartigen van al diegenen die op een kazerne werken maar vooral ook wonen. Wanneer je iets kunt verbeteren dan moet je daar gezamenlijk voor staan.

Het was evenwel niet zo dat er bij voortduring scherpe tegenstellingen waren tussen beroeps en dienstplichtigen waardoor het OOO werd geblokkeerd in zijn funktioneren?

Helemaal niet. Weliswaar bespeur je regelmatig dat de belangen, waar beide groepen voor staan, kunnen verschillen, maar dat wil geenszins zeggen dat je toch niet konstruktief met elkaar iets zou kunnen doen. Zo heb ik dat tenminste niet ervaren.

Hoe reageerde het OOO wanneer ideeën of voorstellen door de bataljonsleiding niet ontvankelijk werden verklaard?

Ik kan me niet direkt iets herinneren waarop de leiding bot nee heeft gezegd. Zo ging het ook meestal niet. Wanneer men iets niet wilde dan ging daar een poos over heen en verliep het langzamerhand.

Geen spijt

Ik bespeur toch iets ambivalents inzake jouw kijk op het OOO. Aan de ene kant zou je het graag willen doen, aan de

andere kant, door het gebrek aan steun van je achterban, hoefde het niet meer. Klopt dat?

Dat is inderdaad zo. Ik zwaai morgen af dus hoef ik er niet meer zo nodig het hoofd over te breken. Maar stel dat ik weer in dienst zou moeten opkomen en ik zou opnieuw voor de keuze staan, met alles wat ik nu weet, je beschikbaar stellen voor het OOO of niet? Ik zou niet weten wat ik zou doen...

Wanneer je echter alles opgeeft, dus niets meer probeert, dan kun je het sowieso wel schudden. Dat betekent toch dat je het moet blijven proberen, ook al is het nog zo frustrerend.

Het ideale OOO-lid moet eelt op zijn ziel hebben en een huid als een olifant?

Dat ook. Maar hij moet vooral voldoende tijd krijgen zijn OOO-werk te doen en gesteund worden door zijn achterban. Lukt dat niet dan kom je als OOO-lid in een lastig parket terecht. Eigenlijk moet je voor een deel van de week echt worden vrijgesteld van het werk. Ik was boordschutter, maar soms moesten anderen het onderhoudswerk doen, omdat ik moest vergaderen. Dat werkte niet goed.

Heb je er achteraf spijt van er zoveel tijd in te hebben gestoken?

Zeker niet. De periode dat ik deel uitmaakte van het OOO heb ik als heel leerzaam ervaren, de frustraties inbegrepen. Misschien wel juist door die frustraties. Juist het feit dat je zag hoe het met je idealen kon gaan en hoe moeizaam het soms was er iets van te verwezenlijken was echt leerzaam te noemen.

Je zwaait niet als een gefrustreerde soldaat af?

Helemaal niet!

Je meldt je overmorgen bij de Natres?

Ook niet!

Probeer, op de valreep, toch nog eens die vraag te beantwoorden wat je zou doen wanneer je morgen in plaats van af te zwaaien zou opkomen in dienst? ...misschien zou ik me toch wel weer voor het OOO beschikbaar stellen...

Wim Heij

Sinaï, 2 nov. '88

Geachte redactie,

Als 23-jarige beroepsmarinier wil ik graag wat schrijven over het artikel van Wim Heij (in EGO van oktober) aangaande de sluitingstijd in de Nederlandse kazernes. Volgens de dienstplichtigen, verenigd in de AVNM en de VVDM zal de dienstplichtige militair door de nieuwe barsluitingstijd van 23.00 u. meer spanningen en vechtpartijen maken. De vertegenwoordigers van de bovengenoemde belangenverenigingen vinden dat door deze maatregel men weer terug gaat in de jaren '50.

Wel, naar mijn mening kan het geen kwaad dat op sommige punten de tijd weer terug zou draaien naar de 50-er jaren. Ook ik ben een jongen die graag uitgaat en op z'n tijd een pilsje wil pakken. Ook voor mij begint het weekeinde pas om elf à twaalf uur. Maar realiseert de Nederlandse dienstplichtige zich dan niet dat het op een kazerne géén disco of sociaal clubhuis is? Een kazerne is nog altijd een militaire inrichting, waar militaire regels gelden. Dat voor vele dienstplichtigen het leven op de kazerne niet altijd gezellig is kan ik me best voorstellen. Maar moeten we dan als een stel kleine kinderen containers in de brand steken, of vernielingen aanrichten of gewoon je dienstmaten verrot slaan?

Ook het feit dat in het betreffende artikel wordt bekend dat het kazerneleven en de eetgewoonten van vele dienstplichtigen abnormaal afwijken van het 'normale' leven thuis, zegt mij toch wel wat! En dan vindt dhr. Braaksma het ook nog ellendig dat dit alles belabberde kazerneleven nu ernstig wordt verstoord door de maatregel 'elf uur bar dicht, half twaalf licht uit'. De soldaat Makken vindt het zelfs bijna vanzelfsprekend dat er dan ook maar 'vertier' wordt gezocht d.m.v.: containerbrandjes, vernielingen, etc.

De schrijver van dit ingezonden stuk is momenteel in de Sinaï gelegd met collega's van de Landmacht, de Luchtmacht en de Marine. In de twee militaire hoofdkampen; Noord- en Zuidkamp, hebben de Nederlanders gezellige bars. De sluitingstijd is 23.00 u. door de week en 24.00 u. in het weekeinde. In die tijd dat de bar open is kunnen we zoveel drinken als we willen, maar als de bar dicht moet gaan hij ook dicht, zonder problemen. Iedereen gaat dan gewoon bij iemand op z'n kamer. En er komt geen enkel geweld aan te pas. Ra ra, hoe kan dat? En ook hier zijn de meeste militairen dienstplichtig én lid van de VVDM.

Ik wil hiermee maar zeggen dat het ook anders kan. Volgens mij moet er op militair gebied het nodige veranderen in het Nederlandse kazerneleven, voordat de dienstplichtigen van de kazernes een soort 'Oranje-Vrijstaat' maken waar alles mag en kan?

Marinier der eerste klasse algemeen
Anton Melein

Harrie Jekkers in de schijnwerpers

In het begin van de jaren tachtig was de trend onmiskenbaar: Doe maar, 't Goede Doel, Frank Boeyen groep, Toontje lager, de Dijk en vele anderen vormden tezamen de Nederlandse golf, die maakte dat Nederlandstalige popmuziek definitief voor vol werd aangezien. Ook het Klein orkest hoort in dit rijtje thuis, een inmiddels opgeheven groep, waarvan ex-zanger en voorman Harrie Jekkers op 't ogenblik weer volop in de schijnwerpers staat: een theaterprogramma '2 x 3 kwartier' en een nieuwe elpee 'Yoghurt met banaan'.

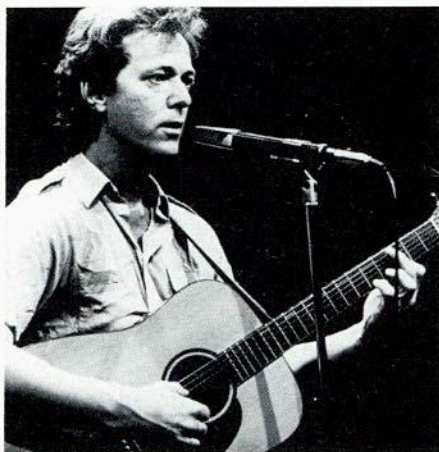
Medio 1984 staat dan eindelijk 'Over de muur' in de hitparade. Het nummer was al maanden op de Nederlandse radio te horen geweest, maar pas na veel aandringen werd een singeltje geperst van het lied, dat was geschreven naar aanleiding van de tweede grote vredesdemonstratie in ons land, in Den Haag. 'Over de muur' was de vierde single van het Klein orkest en het schetst op voortreffelijke wijze de absurditeit van de opdeling van de wereld in twee machtsblokken:

'Alleen de vogels vliegen van Oost naar West-Berlijn, worden niet teruggefloten, ook niet neergeschoten.

Over de muur, over het ijzeren gordijn, omdat ze soms in het westen, soms ook in het oosten willen zijn.'

Klein orkest

Het nummer haalt de top 10 en zal de geschiedenis ingaan als de beste Nederlandstalige single alle tijden. Het was niet de eerste keer dat het Klein orkest in de hitparades te vinden was. Het was de in 1982 verschenen eerste elpee 'Het leed versierd' afkomstige 'Laat mij maar alleen' en ook 'Koos Werkeloos' leverden reeds bescheiden hits op. Na de elpees 'Later is allang begonnen' en 'Roltrap naar de maan', een elpee vol kinderliedjes, die alle afleveringen van Kinderen voor kinderen

HARRIE JEKKERS

in de schaduw stelt, werd het angstvallig stil rond het Klein orkest. Was er eerst sprake van een sabbathjaar, later werd duidelijk dat het Klein orkest niet meer was en dat de wereld het verder zou moeten stellen zonder de teksten vol met een pluk-de-dag-levensinstelling, een geëngageerde maatschappelijke visie en gevoelige relatieperikelen.

Wel verschenen er van de hand van Harrie Jekkers in innige samenwerking met Koos Meinderts (beiden ook verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de Klein orkest teksten) een drietal satirische romans: Tejo (over de lotgevallen van een geëmancipeerde man), Uit de school geklapt (over het moderne onderwijs) en Kunst met peren (over het kunstwereldje).

Klein theater

In 1988 staat Harrie Jekkers dan eindelijk weer in de belangstelling. Met het theaterprogramma 2 x 3 kwartier trekt hij langs de kleine podia. Het programma bestaat uit een tig-tal liedjes, die met een Haagse tongval aan elkaar worden gepraat. Deze opbouw was ook te horen bij de optredens van het Klein orkest vroeger, alleen bestaat het gehoor nu niet uit een jong poppubliek, dat nauwelijks oor heeft voor de teksten

en slechts is gekomen om te dansen. Hij wordt begeleid door 2 van de 3 ex-Klein orkestleden Leon Smit (toetsen) en Chris Prins (bas), dus ook wat dat betreft is er niet veel veranderd.

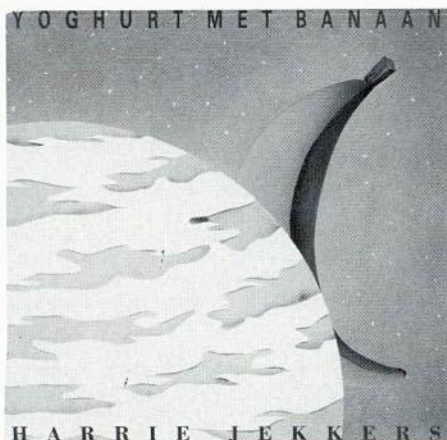
Uit de vroege periode wordt alleen 'Over de muur' gespeeld, de rest van het cabaret en de luisterliedjes zijn vers geschreven. Een gedeelte hiervan is verschenen op de elpee 'Yoghurt met banaan'. Een plaat, gemaakt in opdracht van de voedingsbond FNV, met uitsluitend liedjes rond het thema werk. Met dit verzoek kwam de bond aan het juiste adres, want met name op de met een Edison bekroonde elpee 'Roltrap naar de maan', had Harrie Jekkers reeds aangevoeld over een uitstekend inlevingsgevoel te beschikken. Ook op 'Yoghurt met banaan' bewijst hij dat hij weet wat er leeft binnen bepaalde groepen van de bevolking. Nu zijn de liedjes niet voor en over kinderen, maar staat de arbeider centraal en dat levert niet alleen ontroerende liedjes op, maar ook humoristische, satirische en maatschappijkritische.

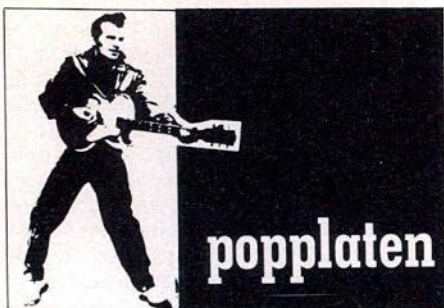
Prachtplaat

Een gevoelige snaar wordt geraakt in liedjes als 'Het hek' (over een man die staat te mijmeren voor de gesloten fabriekspoort) en 'Dikkie' (over een oma die wakker ligt over de toekomst van haar kleinkind). In 'Koos Werkeloos 2' en 'Maandagmorgen' geeft Harrie Jekkers een andere dan de zielige kijk op het werklozen-bestaan. Je hebt dan wel geen werk en weinig geld, maar je hoeft niet bang te zijn voor een hartaanval, je hoeft op maandagmorgen niet vroeg je bed uit en je hebt elke dag vakantie. Heel leuk is 'De baksteen', waarin Ans een steen in een pan doet en deze op het fornuis zet en in het begeleidende briefje aan haar immer zeurende echtgenoot laat weten dat ze terugkeert als 'ie gaar is (die baksteen, niet de echtgenoot). Dat Harrie Jekkers het niet eens is met hoe het op deze wereld verdeeld is, komt o.a. tot uiting in 'Brief van een Haagse bijstandsmoeder aan Hare Majesteit de Koningin' en 'Ik droomde van nacht'.

Hoewel ook op 'Yoghurt met banaan' niet de meest intelligente muziekstructuren zijn te horen, is het tekstuele gedeelte van een zodanig gehalte, dat het wachten op de volgende, echte elpee, die mei '89 zal uitkomen, zwaar zal zijn.

Evert van Dijk

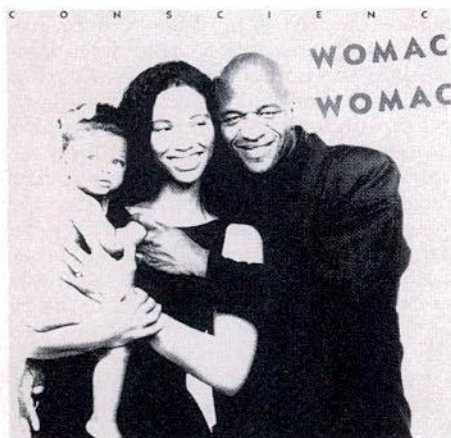

Womack & Womack-conscience

Genetisch gezien zit het wel goed met het echtpaar Womack. Linda Womack is de dochter van de Sam Cooke en Cecil Womack is de broer van 'last-soul-man' Bobby Womack. Samen vormden zij met drie andere broers de Valentinos, die o.a. bekend zijn van het door de Rolling Stones gecoverde 'It's all over now'.

Als zangduo maken Womack & Womack al platen sinds 1984, na in de jaren '70 artiesten als Randy Crawford, Patti LaBelle en George Benson van songs te hebben voorzien. De eerste el-

pee 'Love wars' leverde een gelijknamige singlehit op, maar pas na twee onopgemerkte elpees, krijgen ze met het van de vierde elpee 'Conscience' afkomstige 'Teardrops' het succes dat ze verdienen en bewijzen ze de fakkeldragers van een nieuwe soulgeneratie te zijn. De negen liedjes op de nieuwe elpee zijn geschreven door Dr. Rue and the Gypsy Wave Banner. Dit genootschap staat voor een stel vrienden en bekenden van Cecil's vader, die mijnwerker was in de kolenmijnen van West-Virginia en die niet alleen overdag al zingend de kolen delfde, maar ook nog eens 's avonds met een gospelgroepje optredens verzorgde. Womack & Womack hebben de liederen uit de levens van deze mijnwerkers opgetekend en aan de hand hiervan de elpee 'Conscience' gemaakt. De teksten gaan verder dan 'I'm working in a coalmine and I'm black' (moet je maar niet in een kolenmijn gaan werken) en bestrijken de levenservaringen opgedaan in het harde mijnwerkersbestaan. De muziek kenmerkt zich door opvallende songstructuren, klinkt veelal ingetogen en ontspannen en is een lust voor het oor.

Uitbundig is het muzikaal in het verlengde van 'Teardrops' liggende 'Celebrate the world', hartverscheurend is 'Slave (just for love)' en de nieuwe single 'Life's just a ballgame' en 'Friends (so called)' zijn prima voorbeelden van pure soulklasse van Womack & Womack.

Michelle Shocked - short, sharp, shocked

Haar naam wordt in een adem genoemd met Tracy Chapman, Melissa Etheridge, Toni Childs en andere dames, die bewijzen dat het verschijnsel vrouwelijke singer/songwriter steeds meer voorkomt. Haar eerste elpee 'The Texas campfire tapes' bevat opnamen zomaar gemaakt met de cassette recorder van een vriend, die besluit er een elpee van te laten maken als zijn vrienden enthousiast reageren op de bijzondere cassette. Haar tweede elpee 'Short, sharp, shocked' is opgenomen in een heuse studio en de hoes toont een halfgewurgde zangeres als ze opgepakt wordt bij een demonstratie tijdens de republikeinse conventie in 1984.

Haar geringe kennis van het Nederlands heeft ze opgedaan tijdens een kortstondig verblijf in een Amsterdams kraakpand, nadat ze Amerika toch wel heel erg zat was. Nu leeft ze in een woonboot en deze wat aparte levenswijze komt tevens in haar teksten tot uitdrukking. Maar meer zingt ze over haar jeugd in Texas: in 'V.F.D.' moet de brandweer uitrukken als ze met lucifers heeft zitten spelen en in het op single verschenen 'Anchorage' beschrijft ze een brief van een uit het oog verloren vriendin.

Haar muziek is gebaseerd op de folktraditie, terwijl er ook blues en country

elementen te horen zijn, maar bovenal is het meisje-met-gitaar-die-zingt-muziek, behalve in het laatste nummer van de plaat, 'Fogtown', waarbij je je op een verkeerde elpee waant als de punkband 'Millions of dead cops' komt langsrazen.

Haar naam? Michelle Shocked. Michelle shocked!

Freddie Mercury & Montserrat Caballé - Barcelona

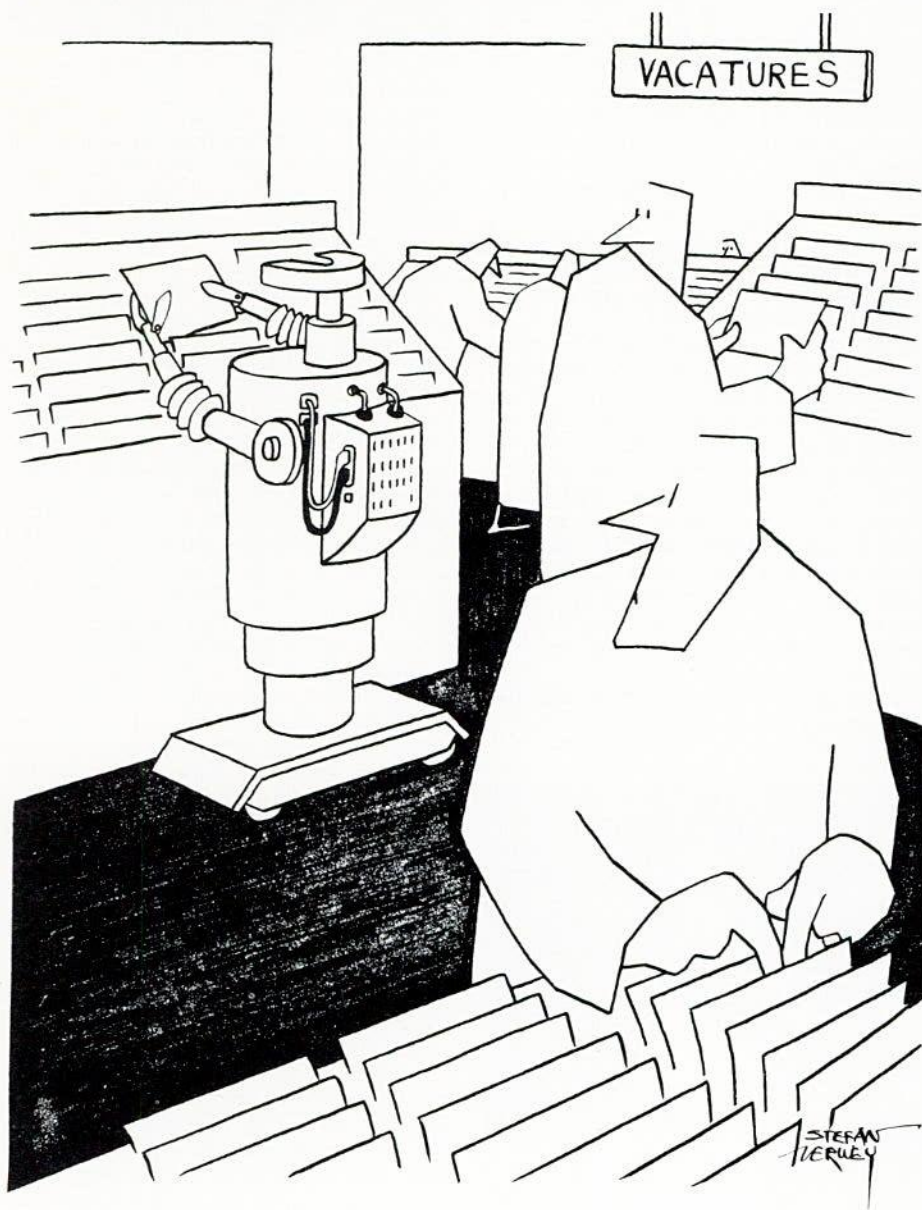
'Jongeman (zojuist de 40 gepasseerd) zoekt dame op rijpere leeftijd om samen de pannen van het dak te zingen'. Deze advertentie was een tijdje terug te lezen in de contactrubrieken van de muzikale vakbladen. Het betrof hier de in 1946 geboren jongeman Frederick Bulsara, die samen met zijn vrienden Roger Taylor, Brian May en John Deacon onder de naam Freddie Mercury in de jaren '70 en '80 furore maakte met de formatie Queen. Omdat het behalen van nummer 1-hits over de hele wereld, het trekken van overvolle voetbalstadions tijdens tournees en het afhaken van de zoveelste gouden of platina plaat op een gegeven moment ook begint te vervelen, was hij op zoek naar iets heel anders en vond dit in de vorm van de operazangeres Montserrat Caballé. Samen maakten ze vorig jaar de single 'Barcelona', die in 1992 tijdens de volgende Olympische spelen nog regelmatig te horen zal zijn en zojuist is de gelijknamige elpee verschenen. Ook hierop is een opvallende muzikale fusie te horen tussen rock en opera, iets wat niet zo verbazingwekkend is, gezien het muzikale - Bohemian rhapsody - verleden van Freddie Mercury. Op 'Barcelona' staan zeven vocale hoogstandjes, het achtste nummer is instrumentaal overbodig en voor een ieder die, zoals ik, zelf liedjes van Jantje Koopmans, gezongen door Freddie niet te versmaden vindt, is het smullen geblazen, al zingt Montserrat Caballé er soms hinderlijk doorheen. Hulde voor de door Freddie Mercury betoonde moed om met dit niet alledaagse werkje te komen. En daarbij komt dat de plaat compositorisch beter in elkaar zit dan zijn eerste solo-elpee 'Mr. Bad guy' (hoe 'Barcelona' zich verhoudt tot 1 van de ±80 elpees waarop M.C. te horen is, weet ik gelukkig niet).

Evert van Dijk

Werk voor jongeren

Over kansen en mogelijkheden

Werkloosheid is in Nederland nog steeds een groot probleem. Over het juiste aantal werklozen verschillen de meningen, maar in de praktijk wordt nog steeds uitgegaan van een aantal van ver boven de zeshonderd-duizend. Nu is een beetje werkloosheid niet erg. Het komt altijd voor, dat mensen na een opleiding een paar maanden nodig hebben om werk te vinden. En het kan ook voorkomen, dat iemand, na ergens zonder werk te zijn geraakt, even nodig heeft om weer aan de slag te komen. Dergelijke werkloosheid heet frictiewerkloosheid. Maar dit soort werkloosheid kan nooit hoger oplopen dan een fractie van wat momenteel het werkloosheidscijfer is. En bovendien weten we dan precies, waar de oorzaak ligt. Van de werkloosheid zoals we die momenteel in Nederland kennen, weten we weliswaar ook waar ze vandaan komt, maar we weten niet, hoe ze op te heffen. Dat heeft te maken met economische groei, met soorten werkgelegenheid, met het al dan niet automatiseren en zo meer.

In gesprekken met deskundigen, zoals van de vakbonden en de werkgeversorganisaties, valt te leren, dat de huidige werkloosheid een aantal zorgwekkende kanten heeft. Zo is daar de langdurige werkloosheid. Van langdurige werkloosheid wordt gesproken, wanneer iemand al minstens een half jaar zonder werk zit, hoewel sommigen ook wel uitgaan van een termijn van twaalf maanden, of soms wel van drie jaar.

Problemen

Langdurige werkloosheid brengt veel persoonlijke problemen met zich mee. Men krijgt een uitkering die in geen verhouding staat tot wat men eigenlijk zou kunnen verdienen, en men verliest aanzien in zijn omgeving: we zijn nog altijd gewend, meer respect te hebben voor iemand die wel werk heeft dan voor iemand die geen werk heeft – ook al is dat laatste dan buiten de schuld van de betrokkene.

Een ander gevolg van langdurige werkloosheid is, dat je een aantal vaardigheden verliest, die je hard nodig hebt om aan een baan te komen. Je verliest bijvoorbeeld het arbeidsritme. Wie langer werkloos is, krijgt meer en meer moeite om zich te schikken in het ritme van op tijd beginnen, ononderbroken werken en tot het eind van de werkdag doorgaan. Een ander punt is, dat je kennis en kunde verouderen. Wie twee jaar geleden als goed machinebankwerker werkloos raakte, zal er vandaag de dag moeite mee hebben, om weer aan de slag te gaan met een geautomatiseerde draaibank, die je eigenlijk niet hoeft te bedienen, maar die je moet programmeren. Maar het kan ook zo zijn, dat je hele werk gewoon verdwijnt. In het Rijnmondgebied bijvoorbeeld zijn duizenden mensen, die ooit een goede baan hadden in de scheepsbouw. Maar in de scheepsbouw is de laatste tien jaar flink de klad gekomen. En wie daar werkloos werd, had gewoonweg geen kans meer op nieuw werk, dat wil zeggen: niet op het werk dat hij gewend was te doen. Omscholing is eigenlijk de enige oplossing voor deze mensen.

Jongeren

Eén van de belangrijkste deelproblemen van de werkloosheid, is de werkloosheid onder jongeren. In de door het ministerie van Sociale Zaken uitgegeven 'Rapportage arbeidsmarkt' valt te lezen, dat van de zeshonderdvijfentachtigduizend werklozen, er ruim tweehonderd-twintigduizend jonger zijn dan vijftien jaar. En daarvan zijn er honderdzesenvijftigduizend jonger dan drieëntwintig jaar. En wat we in deze ogenschijnlijk eenvoudige cijfers afgetekend zien, is de jeugdwerkloosheid. Je gaat naar school, denkt daar iets te leren waar je later mee aan de slag kunt, en wat blijkt: niemand zit op je te wachten. En terwijl de dingen die je hebt geleerd langzaam uit je geheugen wegslijpen, zit je thuis en wacht je, tevergeefs, op een baan. En tegen de tijd dat die baan zich aandient, krijg je

te horen dat je te weinig ervaring hebt. Of dat wat je op school hebt geleerd, in de praktijk niet zoveel meer waard is. En dan raak je al snel in een moeilijke situatie verwickeld: geen ervaring, geen werkritme, verouderde kennis – hoe kom je vanuit zo'n situatie weer aan het werk?

Kansen op werk

Hoewel het er vaak op lijkt, dat het huidige kabinet zich niet al te veel zorgen maakt over de werkloosheid, heeft de werkloosheid onder jongeren tocht zeker wel de aandacht. En dan vooral van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Die publiceert dan ook elk jaar de zogenaamde Schoolverlatersbrief, waarin hij aan iedereen die het wil weten, bekend maakt hoe het is met de werkgelegenheid voor jongeren. Ook staat in de Schoolverlatersbrief, hoe het komt dat sommige jongeren niet of moeilijk aan werk kunnen komen. Zo noemt de Schoolverlatersbrief de volgende kwalificaties voor wat betreft de kans op werk:

- zonder diploma van school gaan;
- alleen huishoud- of nijverheidsonderwijs;
- een kunstopleiding;
- een opleiding in maatschappelijk of cultureel werk;
- een onderwijsopleiding;
- sociale wetenschappen als psychologie, pedagogiek, letteren en (kunst)geschiedenis.

Een weinig opwekkende rij.

De volgende opleidingen bieden volgens de minister van Sociale Zaken heel wat betere kansen:

- transport-, communicatie- en verkeersonderwijs;
- technisch laboratoriumonderwijs;
- economische en administratief onderwijs;
- (para-) medisch onderwijs op MBO- en HBO-niveau en
- een opleiding in exacte wetenschappen, farmacie en
- (dier-)geneeskunde.

Enkele conclusies

Wie deze opsommingen beziet, zullen twee dingen opvallen. Het eerste is, en de minister benadrukt dat ook, dat een diploma nooit kwaad kan. Het tweede is, dat middelbaar en hoger onderwijs een betere kans op werk biedt dan lager onderwijs.

Uit de statistieken blijkt, dat meer dan de helft van de schoolverlaters geen afgeronde beroepsopleiding heeft. (En pas op: daar valt ook een opleiding als Mavo onder – dat is immers slechts 'algemeen vormend onderwijs', en geen beroepsopleiding). Hun kansen op werk, schrijft de minister in de Schoolverlatersbrief 'zijn minder gunstig dan die van hun leeftijdgenoten die wel een beroepsopleiding hebben voltooid.'

Gelukkig zijn er ook positievere berichten. De werkgelegenheid groeit, zij het zeer langzaam. En het aantal schoolverlaters loopt langzaam maar terug, zo-

Foto Levien Willemse/Archief VVDM

dat er jaar na jaar iets minder mensen zijn die proberen om elkaar af te troeven bij het vinden van een baan. Wat niet wegneemt, dat nog veel jongeren, zodra ze van school komen, zich noodgedwongen als werkloos moeten laten inschrijven. Of dat ze, doordat hun baas het met zijn bedrijf niet kan bolwerken, al vlug weer werkloos worden.

Mogelijkheden

De les die uit al deze gegevens getrokken kan worden is, dat het geen kwaad kan om een opleiding te kiezen, die een goede kans biedt op werk. En dat betreft dan minstens een technische- of laboratoriumopleiding op MBO-niveau. En dan natuurlijk wel een diploma halen! Wie een dergelijke kans heeft gemist, of heeft laten lopen, heeft de mogelijkheid, het nog eens te proberen. Want, dat is ook weer zo, er bestaan legio mogelijkheden om je te laten bij- of herscholen. Een groot deel van die mogelijkheden staat beschreven in een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 'Activerend

Arbeidsmarktbeleid', dat in 1987 is verschenen. Daarin worden zo al zevenentwintig mogelijkheden beschreven om vlotter aan werk te kunnen komen. Veel van die mogelijkheden betreffen her- of bijscholing, of gesubsidieerd werk. En wie daar alles van weten, doet er goed aan om een bezoek te brengen aan het Arbeidsbureau. Want niet alleen dat je je daar toch als werkzoekende moet laten inschrijven wanneer je werk wilt hebben, maar ze weten er ook veel over zaken als Bijdrageregeling Vakopleiding Jeugdigen, Studie- en beroepskeuzevoorlichting, Centrum voor (Administratieve) Vakopleiding Volwassenen, Jeugdonthoofdingbanen en het Jeugdwerkgarantieplan.

En het aardige is, zo heeft een rondgang langs allerlei instanties me geleerd, dat degenen die de moeite nemen om dergelijke dingen eens nader te bekijken, zeker meer kans hebben op een baan dan de mensen die stilletes thuis blijven afwachten totdat het Arbeidsbureau eens een baantje aanbiedt.

Jan Stoof

Onderzoek in de sport

Steeds opnieuw het wiel uitvinden?

De man die het onderzoek naar het economisch belang van sport presenteerde heette Van Puffelen. Degene die er een inleiding bij schreef heette Dees. Ik had de naam van de eerste graag aan de laatste gegund. Die Dees is toch wel een van de wereldvreemdste figuren van het huidige kabinet, een soort marionet bij wie je maar aan een touwtje hoeft te trekken of hij leest uit zijn blote hoofd hele beleidsstukken voor. Dees maakt geen beleid, hij heeft uit z'n hoofd geleerd welk beleid ambtenaren voor hem hebben opgeschreven.

Zo ook tijdens de presentatie van het genoemde economisch onderzoek. Met de nodige slagen om de arm beweerden drie Amsterdamse economen, dat de overheid dik verdient aan de sport. Wat uitgegeven wordt aan subsidies (vooral door gemeenten) komt dubbel en dwars terug via BTW en belastingen. Is dat geen reden, zo werd Dees gevraagd, om die armzalige 45 miljoen die voor sport op zijn begroting staat, te verdubbelen of te verviervoudigen?

Onderzoek

Het antwoord van de staatssecretaris had hier moeten luiden: 'Nee. Ik vind sport wel mooi, ik reis gaarne alle medaillewinnaars na, maar ik vind sport in diepste wezen onzin; de uitwas van een maatschappij die in luxe zwelgt; aanstellerij dus, overwaardering van het lichaam boven de geest; te veel drukte om honderdsten van seconden; kortom larie.'

Het antwoord van Dees luidde echter geheel anders. Hij las inderdaad een beleidsnotitie voor van zodanige lengte, dat een onbedwingbare behoefte aan slaap de neiging om te protesteren volledig onderdrukte.

Het is natuurlijk de bekende politieke methode en het blijft een ergerlijke methode, maar Dees maakt het wel erg bont. De man lijkt zich voortdurend te bewegen in een kooi van voorgekauwde woorden. Zelfs al is het onderwerp wel degelijk interessant en noodt het tot kritiek of aardige bespiegelingen, zoals in het geval van het economisch onderzoek.

Jarenlang vragen beleidsmakers zich af wat is sport nu eigenlijk meer dan leuk om naar te kijken? Dan komt Van Puffelen vertellen dat aan sport 7,9 miljard gulden per jaar wordt uitgegeven ofwel 1,9 procent van alle Nederlandse bestedingen en Dees weet slechts één reactie te bedenken: 'Dat is nog geen reden om iets te veranderen.'

Wetenschappelijk onderzoek wordt in principe verricht om juist wel iets te veranderen. Tenminste, dat zou zo moeten zijn. Je ziet een probleem of vraag, je

Drs. D. J. Dees, staatssecretaris van WVC

onderzoekt de feiten en probeert een hypothese al of niet te weerleggen. Het is dan wel geen directe taak van onderzoekers om beleidsaanbevelingen te doen, maar het is toch ook niet de bedoeling dat onderzoeken na één verslag in de krant terzijde worden geschoven of weggegooid. Dat zou een weinig efficiënte besteding van gelden zijn.

Praktijk

Maar de praktijk wijst wel steeds duidelijker op een dergelijke situatie. Zeker waar behoudende politici aan de macht zijn, krijgt wetenschappelijk onderzoek steeds minder betekenis. Er wordt een idee bevestigd of ontkracht en vervolgens doet niemand er meer wat mee. Opvallend is trouwens dat zulks bij uitstek in de sport geldt. De sport is ontdoekt als studiegebied. Medici, inspanningsfysiologen, juristen en economen, zij plegen tegenwoordig het ene sportonderzoek na het andere; ze houden congressen en organiseren symposia. En je krijgt niet de indruk dat de sport of

de maatschappij er één stap verder mee komt.

Ik kan erover meespreken, want ik word wekelijks uitgenodigd om een lezing of praatje te komen houden. Die uitnodigingen zijn in zekere zin 'een eer' natuurlijk, want het streelt dat al die studenten, wetenschappers en bestuurders geïnteresseerd zijn. Bovendien ben ik vertegenwoordiger van een krant en als de tijd het toelaat, draaf ik voor de goede orde dus op. Maar de tegenzin neemt toe.

Opvallend vooral is, dat in Nederland voortdurend opnieuw het wiel wordt uitgevonden en dan nog op verschillende plaatsen tegelijk ook. Of binnen een tijdsbestek van een jaar.

Bijvoorbeeld: De topsporters (verenigd in TIG) organiseren een symposium over doping, terwijl twee jaar eerder het NIGSZ het alles overbodig makende symposium al had gehouden. De organisatoren bellen op en blijken van dat symposium niets meer te weten. En tegelijkertijd zijn weer anderen aan het 'onderzoeken' of er een Nederlands instituut voor dopingvraagstukken moet komen. Je wordt er gek van.

Omgekeerde wereld

Wat er aan kennis en meningen is, kan iedereen lezen. Want onderschat ook niet wat er reeds aan papieren materiaal is over de diverse vraagstukken in de sport. Maar omdat niemand conclusies uit die kennis en meningen wil, kan of durft te trekken, moeten die kennis en meningen voortdurend opnieuw worden uitgedragen. En vreemd genoeg schijnt daar allemaal wél geld voor te zijn, terwijl de meest voor de hand liggende voorzieningen in de sport niet kunnen worden getroffen.

Een simpel voorbeeld. De Nederlandse zwemploeg die naar de Olympische Spelen ging, werd voor Seoul nimmer medisch/fysiologisch getest. De helft van die ploeg voelde zich 'overspannen' van de vele trainingsarbeid, maar kon dat niet aantonen. Geen geld, geen aandacht, geen (wetenschappelijke) begeleiding. Maar een dopinginstituut mag of moet er komen. Het is natuurlijk precies de omgekeerde weg. In plaats van voor concrete zaken hebben de sportbestuurders en -beleidsmakers in Nederland vooral aandacht voor zichzelf. Ze wentelen zich in het meest vage gebeuzel dat denkbaar is en Dees is daarin hun voorganger.

Hans van Wissen

De oude koeien van 'wij' en 'zij'

Brief aan die vele Nederlanders, die destijds gedemonstreerd hebben dat zij tegen kernwapens zijn.

Beste mensen.

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar soms vind ik de politiek niet meer te volgen.

Eerst worden we blij gemaakt met de boodschap dat de VS en de SU hun atoomwapens gaan beperken. Dan komen de Navo-ministers in Scheveningen bijeen en besluiten fris en vrolijk dat zij de kernbewapening gaan uitbreiden!

Wij, het 'gewone' volk, hebben maar te slikken wat deze Navo-ministers in hun wijsheid hebben besloten.

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar ik voel me bedrogen en belogen en beledigd. Want wij, mensen in Europa, hebben het onmiskenbaar duidelijk gemaakt aan onze volksvertegenwoordigers dat wij van de kernwapens af willen. Dan is het toch bedrog en belediging als de politici zich daar ijskoud niets van aantrekken?

Denken deze Navo-ministers nu werkelijk dat wij hun griezilverhalen over 'de Russische dreiging' nog serieus nemen? Zien deze Westerse ijzervreters dan niet wat er in de SU aan de gang is? Geloven zij echt nog steeds dat 'de Russen' staan te popelen om zich met geweld een weg te banen naar Zandvoort? Denken zij nu werkelijk dat zij ons, gewone mensen, zand in de ogen kunnen blijven strooien met het versleten verhaal dat de Navo alleen maar de vrede

dient en dat wij daarom moeten blijven meebetalen aan peperdure bewapening?

Waar zien zulke politici ons voor aan? Voor dom, gewillig, onnadenkend stemvee, dat toch wel in de pas gaat lopen als het commando gegeven wordt?

Zijn zij dan vergeten dat wij met zijn allen gedemonstreerd hebben in Amsterdam en in Den Haag? En dat wij toen duidelijk hebben gemaakt dat wij ook niets meer moeten hebben van dat overdreven vijand-gevoel?

Wij willen dat niet meer dat 'wij-gevoel' - 'wij-Navolandens' die zo op de bres staan voor 'vrijheid en democratie'.

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar dat soort 'wij-gevoel' begint voor mij ook al bij dat 'nationale' gevoel van 'wij-Nederlanders'. Daar wordt bijvoorbeeld trots over gepraat als de televisie van ons vraagt dat wij gul moeten zijn voor gehandicapte sporters.

Dat 'wij-gevoel' tonen wij onbeschroomd als de Nederlandse Oranjevoetballers het Europese kampioenschap hebben gewonnen - 'wij' zijn dan zalig trots dat 'wij' de Russen hebben verslagen nadat 'wij' de Duitsers eindelijk dan toch verslagen hebben (ook al hebben 'wij' meestal nog nooit een voetbal in handen gehad). Dat 'wij-gevoel' is kennelijk pas echt lekker als het zich richt tegen 'de vijand' en de Nederland-

se voetbalfans zingen dan ook opgewekt: 'Oh, wat zijn de Moffen stil!'.

We hebben tijdens de Amerikaanse presidentsverkiezingen weer kunnen zien hoe je daar in de VS al heel jong bij betrokken wordt. Amerikaanse kinderen krijgen dat 'wij-gevoel' dagelijks ingepompt als zij met de hand op het hart trouw aan de vlag zweren: voor god en vaderland. Dan leer je bijna vanzelf alles en iedereen te wantrouwen die dat niet doen, omdat zij een andere vlag hebben, een ander volkslied zingen, een andere taal spreken, een andere (of geen) god hebben.

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar ik krijg de kriebels van dat soort 'wij-gevoel', dat zich automatisch richt tegen 'de anderen'.

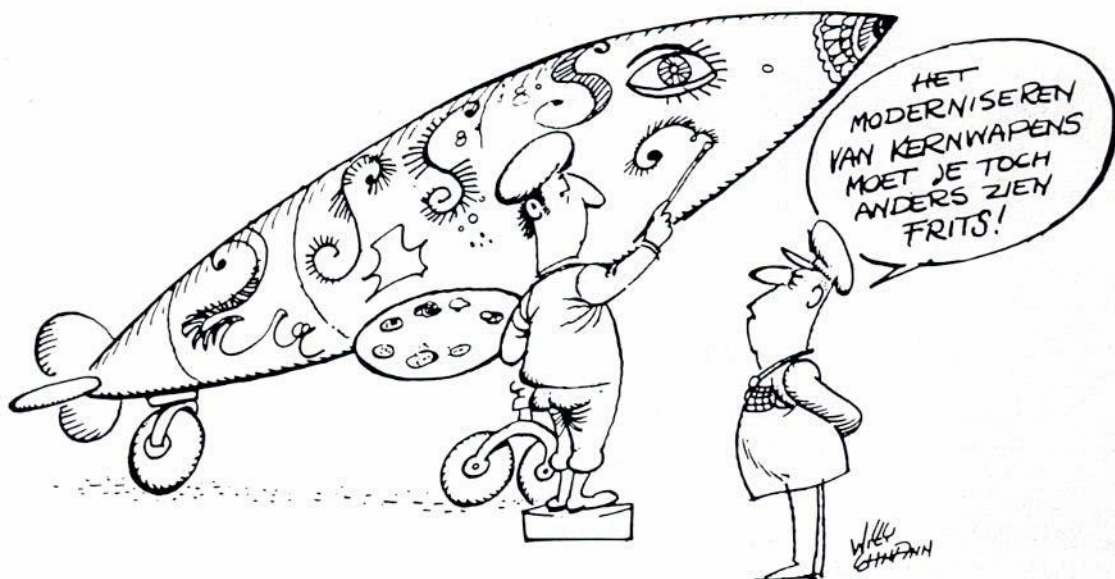
Want voor je het weet, bevelen de ijzervreters ons weer dat 'wij' achter de vlag moeten aanlopen om uit naam van god en vaderland de wapenen op te nemen tegen 'die anderen'.

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar ik laat me niet meer voor zo'n karretje spannen van 'wij' en 'god met ons'. Het enige 'wij-gevoel' dat de moeite waard is, vind ik het gevoel dat jullie ook schoon genoeg hebben van kernwapens, vijand-denken, vooroordeel en domheid.

Want: ministers komen en gaan, maar 'wij' zullen langer bestaan, hopelijk!

Kop op,

Karel Roskam

Buster

Beroemde treinroof uit 1963 romantisch verfilmd

'Op school durfde ik al nooit te spieken, en zelfs nu heb ik het nog benauwd als m'n auto ergens staat waar hij eigenlijk niet mag staan. Ik hou me aan alle regels, ik ben de braafste burger die je je kunt voorstellen.' Toch koos David Green voor de hoofdrol van zijn film 'Buster', die het verhaal vertelt van de beroemde treinrover Buster Edwards, feilloos die brave burger Phil Collins uit. 'Ik had hem een keer in een aflevering van een Amerikaanse televisie-serie gezien. Daar speelde hij nota bene ook een gangster. En ik vond hem zo goed, dat ik meteen wist dat ik mijn Buster gevonden had.'

David Green heeft goed gekozen, want Phil Collins is wat je noemt geknipt voor de hoofdrol in deze goedmoedige, vriendelijke film over de kruimeldief Buster Edwards die in de jaren zestig in Londen met vrouw en dochtertje een harmonieus gezinsleven leidde. June is in verwachting van hun tweede kind, en Buster steelt 's nachts in een babywinkel het hele lijstje wensen van zijn vrouw bij elkaar. Een kalm leven is het natuurlijk niet, als je altijd op je hoede moet zijn, en toch ondanks al die kleine kraakjes te weinig geld hebt om de huur regelmatig te kunnen betalen.

Wanneer Buster op een dag door z'n maats wordt betrokken bij de plannen voor een wat groter karwei, heeft hij dan ook veel belangstelling. Het blijkt om een beroving van een trein te gaan, een posttrein waar een fors bedrag aan geld te halen valt. Voor Buster is 't allemaal te mooi om waar te zijn. De roof blijkt te lukken, en hij is opeens zo rijk als hij nooit had durven dromen. Maar de eerste barst in dat geluk is de miskraam van June, die plaatsvond ter-

wijl Buster bezig was zijn grote slag te slaan. Gelukkig hebben ze elkaar, zodat ze die klap redelijk te boven komen. Buster besluit om uit te wijken met zijn gezin. Het wordt Acapulco, waar een maat en diens vrouw al hoog en breed genoten van een zonovergoten, rijk leventje.

Aanvankelijk denkt Buster dat zijn toekomst verzekerd is. Maar June blijkt zich niet thuis te kunnen voelen in Mexico, zo ver van haar huis en van haar moeder. Als de kleine Nicky, dochter van Buster en June, dan ook nog ziek wordt besluit June dat ze naar Londen terug wil. Buster kan niet mee, want de politie zit hem en z'n nog voortvluchtige collega's ongeduldig op te wachten. Maar zonder zijn gezin is de romanticus, die Buster in de eerste plaats is, niets meer waard. Hij besluit na een paar eenzame maanden terug te keren, en zijn straf uit te gaan zitten. Geld maakt dus toch niet gelukkig...

In Engeland is op één aspect van de overigens warm ontvangen film enigszins

bitter gereageerd. De film wordt gepresenteerd als één vertederende schets van een groepje tamelijk onschuldige dieven en diefjesmaten, die zo gelukkig waren om een geslaagde kraak te zetten. Dat de bestuurder van de betreffende posttrein na de overval geen dag meer heeft kunnen werken, wordt volledig onder het tapijt geveegd. En al zijn er dan geen doden gevallen, een man voor z'n leven invalide maken is natuurlijk niet iets waar je maar even luchtig overheen stapt.

Buster Edwards kreeg een ongewoon zware straf: vijftien jaar. Hij is nu bloemenman in de buurt van Waterloo Station in Londen, en geldt als een bezienwaardigheid voor de toeristen.

Phil Collins kijkt met plezier terug op deze eerste grote filmrol. Al is hij een van de beste en beroemdste popmusici die Engeland op dit ogenblik telt (al z'n halve leven verbonden aan dezelfde groep, Genesis), hij is altijd in voor andere activiteiten. 'Ik heb al heel wat filmscenario's toegestuurd gekregen', zegt hij, 'maar de meeste waren zo vervelend dat ik niet verder dan de derde of vierde bladzijde kwam. Maar Buster sprak me onmiddellijk aan, ondanks het feit dat ik dus niets van een misdadiger in me heb. 't Waren die andere aspecten van Buster, dat romantische, en het feit dat hij zo'n lekkere gewone jongen was, waarom ik onmiddellijk besloot dat ik deze rol wél wilde spelen. Bovendien is het script doortrokken van een heel speciaal, puur Brits soort humor. Dat gaf de doorslag.'

Julie Walters speelt de rol van Busters vrouw June, verder doen Martin Jarvis, Stephanie Laurence en Anthony Quayle mee.

Leo van Opzeeland

Phil Collins als treinrover Buster Edwards in 'Buster' van David Green

film in 't kort

Hope and glory

'Oorlog is echt heel leuk', zegt Billy Rohan. Een gruwelijke uitspraak, als 't geen jongetje van negen jaar was die hem te berde bracht. In de Britse film *'Hope and glory'* vertelt regisseur en voor deze keer ook scenarioschrijver John Boorman zijn eigen herinneringen aan de tweede wereldoorlog, gezien door de ogen van het kind dat hij toen was. Dat kind is woedend als hij met zijn jongere zusje naar Australië dreigt te worden gestuurd om buiten het strijd-gewoel te blijven. Gelukkig is zijn moeder een zeer emotioneel type, zodat de

Sarah Miles (l) in *'Hope and glory'*

kinderen op het laatste moment uit de rij worden gesleurd, omdat zij ze niet zo lang kan missen. En dan volgt dus die heerlijke oorlog, minutieus tot in de kleinste details nagespeeld. Pappa Rohan neemt dienst, maar is al wat aan de stramme kant, zodat hij de oorlog dient achter een oude schrijfmachine. Mam redt zich zo goed en zo kwaad als dat gaat, met haar tienerdochter die zwanger wordt van een Canadese soldaat, en met Billy die een verzameling granaatscherven aanlegt en die de bombardementen alleen maar spannend vindt. Zelfs de landing van een Duitse parachutist in het veldje achter de huizen is een grote belevenis voor de jongen die, zoals zoveel van z'n leeftijdgenoten, zijn leven lang aan die jeugd-jaren terug zal denken. Boorman heeft een schitterende, sfeervolle film afgeleverd die vooral uitblinkt door de consequente manier waarop de regisseur de gebeurtenissen weet terug te brengen tot het beleevingsniveau van een kind.

Orphans

Treat en Philip zijn twee maatschappelijke drop-outs die samen in een verfallen huis in New Jersey wonen. Treat is een brutaal, die de gevoelige Philip met

dreigementen voortdurend de baas is. Hij heeft hem wijsgemaakt dat hij niet naar buiten kan, omdat hij allergisch is voor buitenlucht, zodat de jongen volkomen afhankelijk is van zijn oudere broer. Op een dag ontmoet Treat op een van z'n strooptochten door de stad een rijke zakenman. Hij voert hem dronken en troont hem mee naar huis om een forse som losgeld voor hem te vragen. Maar de man is uit hetzelfde hout gesneden als Treat, dus hij slaat hem stap voor stap de wapens uit handen. Om te

Albert Finney in *'Orphans'*

beginnen wint hij de genegenheid van de jonge Philip, zodat Treat zijn machtspositie kwijt is. Dan geeft hij Treat mooie kleren en een functie als koerier. Philip pakt hij anders aan...

'Orphans' is een fascinerend stuk verfilmd toneel. Het stuk werd eerst met veel succes op Broadway gespeeld. Toen Albert Finney het daar zag, haalde hij het onmiddellijk naar Londen, waar hij zelf een van de rollen speelde. Ook in de verfilming door Alan Pakula speelt Finney de rol van de oudere man. Matthew Modine is geknipt voor de primitieve Treat, en Kevin Anderson speelt, net als op Broadway, de rol van Philip. Een intrigerend stukje dieptepsychologie met drie top-acteurs in de hoofdrollen. Voor fijnproevers!

Tucker

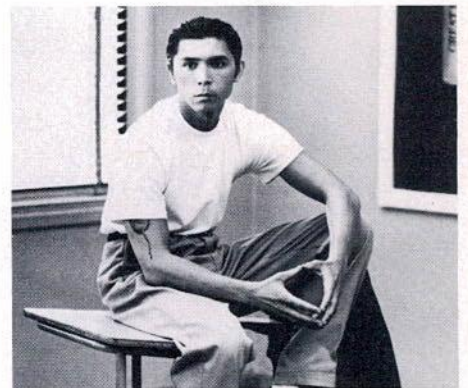
Met zijn nieuwste film *'Tucker'* heeft Francis Coppola een wens van jaren in vervulling doen gaan. Sinds hij als kind

Jeff Bridges in *'Tucker'*

deelde in het enthousiasme van zijn vader Carmine, toen die thuis meedeelde dat hij een Tucker had besteld, is Coppola gefascineerd geweest door de ontwerper van deze revolutionaire auto. Preston Tucker was de verpersoonlijking van de American dream van vlak na de oorlog. In Amerika lagen er mogelijkheden voor mensen met ideeën, initiatief en durf. En Tucker had dat allemaal royaal in huis. Het ontwerp van zijn auto bleek levensvatbaar. Maar Tucker woonde in Chicago, en het monopolie van de auto-industrie was gevestigd in Detroit. Dat moest zo blijven. Tucker werd op valse juridische gronden onschadelijk gemaakt, en uiteindelijk werden er maar vijftig geproduceerd. Francis Coppola en producent van de film George Lucas hebben er allebei twee in hun bezit.

Jeff Bridges is uitstekend gecast als Tucker: een man met een glimlach op z'n gezicht gebeiteld, die z'n onwrikbaar zelfvertrouwen weergeeft. Zijn droom is dan wel nooit uitgekomen, maar het feit dat hij zoveel jaren later, veertig om precies te zijn, een van de grootste regisseurs inspireerde tot een dergelijke meeslepende film, spreekt boekdelen. Coppola droeg de film op aan zijn overleden zoon Gio 'who loved cars...'

Lou Diamond Phillips in *'Stand and deliver'*

Stand and deliver

James Olmos, bekend geworden als de zwijgzame politie-inspecteur in de televisie-serie Miami vice, laat in *'Stand and deliver'* een heel andere kant van zijn talent zien. In deze film, die is gebaseerd op ware gebeurtenissen, speelt hij een leraar op een school van etnische minderheden, die zijn kansloze leerlingen weet te motiveren om een moeilijk computer-examen te halen, om op die manier hun kansen in het leven te vergroten. Olmos is veroverend als de gedreven leraar die alles voor zijn klas over heeft en zich zelfs door een hartaanval niet uit het veld laat slaan. Hij is zelf iemand die zich uit een tamelijk uitzichtloze situatie opwerkte tot wat hij nu is, en hij reist vaak jeugdgevangenissen en opvoedingsinstituten langs om lezingen te houden en de kinderen te inspireren. Ramon Menendez voerde de regie. Lou Diamond Phillips speelt een van de belangrijkste rollen. Mooi!

L.v.O.

Gevoelens van ontworteling? Eenzaamheid? Zinloosheid van alles? Problemen? Vragen?

Als je er niet meer uitkomt, kan praten helpen.

Humanistische raadslieden zijn er voor. Ook in de krijgsmacht.

Bureau

Harderwijk
't Harde
Den Haag
Schaarsbergen
Utrecht
Steenwijk
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Den Helder
Steenwijk
Breda
Arnhem
Oirschot
Stolzenau (BRD)
Oirschot
Den Helder
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Amsterdam

Hoofdraadsman
Stafradman
Coornherthuis
(vormingswerker)
(raadman/direkteur)
(raadman)

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
A. B. (Adri) van Deurzen
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
J. J. (Jaap) Geuze
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
L. A. (Anuscka) de Man
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
H. (Hans) Schonk

K. S. (Kees) Roza
F. (Frank) Spoelstra

J. (Jan) den Boer
A. H. T. (Ad) Hornis
P. W. M. (Peter) Samwel

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
070-166424/166425
085-532774
030-910266, tst. 243
05210-15422, tst. 2643
09-4942814011, tst. 348
080-276154
09-4942814011, tst. 348
02230-52089
05210-15422, tst. 2643
076-273341
085-457311, tst. 2123
040-352913
09-4957613051, tst. 290
040-352913
02230-52089
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
020-5865506

03404-14436
03404-14436

03404-14060
03404-14060
03404-14060

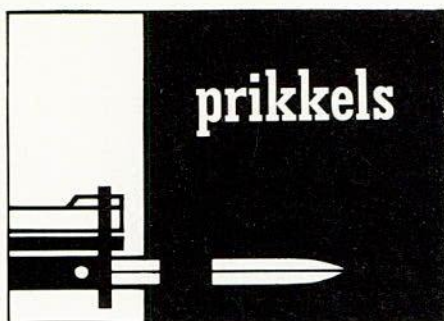
Telefoon huis

03417-56628
038-212656
03480-14787
08308-1867
033-803142
05920-56502
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
075-210012
05210-13657
013-676578
02991-3525
04760-74188
09-495761687
04920-28423
072-338627
035-234907
09-4952356621
05921-41499
075-178421

020-323785
05709-2575

-
030-937808
03480-20799

WILLY
CHAPMAN

prikkel's

Eerherstel

Eén dezer dagen kwam in het nieuws dat een aantal landgenoten behoefte hebben aan eerherstel. Het waren mensen die als dienstplichtig militair vlak na de oorlog naar Nederlands-Indië moesten om daar orde op zaken te stellen. Dat orde op zaken stellen kwam neer op een oorlog, die we toen netjes politionele acties noemden. Weigeren daar aan deel te nemen als dienstplichtig militair kwam neer op een veroordeling tot gevangenisstraf. Maar ook na het uitzitten van die straf was het nog niet afgelopen. Langdurig werd men achtervolgd door allerlei nadelen in hun Nederlands staatsburgerschap,

waaronder het niet mogen dienen bij de overheid.

De argumenten die door de overheid werden gebruikt, om bijna 100 jaar na Eduard Douwes Dekker in Indië nog iets groots te verrichten, waren niet voor een ieder overtuigend. Maar het was een beslissing van onze parlementaire democratie, waar men politiek gezien – op de CPN na – kamerbreed achter stond. Voor de sociaal-democraten, die zich net hadden verenigd in de Partij van de Arbeid, werd het een zwarte bladzijde in haar prille bestaan. Op de oude Drees na hebben de overige beleidsverantwoordelijken van die partij later erkend dat het een onjuist beleid was. Nou had die partij geen belangenbehartiging voor haar achterban om Indië te behouden, zodat veel leden de jonge partij de rug toekeerden.

Maar intussen moesten 'onze jongens' naar de tropen en werden ze gemotiveerd met woorden die nu belachelijk klinken. Het leken de argumenten van Knietje, die haar zoon aan boord van 'De Hoop van Zegen' duwde, een schip dat bestemd was te vergaan om de verzekeringsspanningen te innen. Onze vaderlandse geschiedschrijver Lou de Jong beweert dat de dienstwei-

geraars merendeel geen politieke motieven hadden. Met andere woorden ze waren bang om in de tropen te sterven. Je leven offeren mag dus worden gewaardeerd om politieke redenen, maar niet omdat je gewoon bang bent. Vast staat wel dat de meeste weigeraars afkomstig waren uit die delen van het land waar men niet fanatiek achter God, Vaderland en Oranje stond.

Ook kwam één dezer dagen in het nieuws het verhaal van een Nederlandse journalist die als SS'er tijdens de tweede wereldoorlog voor de propagandadienst van Hitler werkte. Via goede relaties kreeg hij na de oorlog een ambtelijke functie in ons Nederlands Nieuw-Guinea. Daarna werd hij topambtenaar op één van de Haagse ministeries. Inmiddels vertelt hij zijn ervaringen, genietende van zijn staatspensioen, net als de zwarte weduwe. Die ziet nog kans fascistische activiteiten te ontplooiën van dat staatsinkomen. In het parlement was geen meerderheid om dat te corrigeren. Hopenlijk is er wel een meerderheid voor het eerherstel van deze dienstweigeraars. Want nu is men kamerbreed toch van mening dat die oorlog of politionele acties niet hadden moeten plaats vinden.

Cor Out

vragen staat vrij

Heeft U het ook gehoord in het leger? Het gaat over eetgewoonten van dienstplichtigen uit etnische minderheidsgroeperingen.

'Voor hen wordt hun eigen eten klaar gemaakt, en wij krijgen soms niet eens melk!'

Wat wordt hier gezegd?

Gaat het alleen om de wens van een aantal mensen om melk te kunnen drinken bij de maaltijden?

Er lijkt meer bedoeld te worden, anders zou er niet opgemerkt worden: 'het eigen eten dat voor hen wordt klaar gemaakt'. En hadden de woorden 'niet eens' weggelaten kunnen worden.

Wil men zeggen: 'als wij (autochtone Nederlanders) met onze eetgewoonten altijd melk krijgen, dan mogen zij (allochtone Nederlanders) met andere eetgewoonten ook wel hun eigen voedsel krijgen?'

Wordt er nu beweerd dat eerst aan de eetgewoonten van autochtone Nederlanders geheel voldaan moet worden; en dan pas tegemoet gekomen kan worden aan de eetgewoonten van allochtone Nederlanders? Eet-leefgewoonten die dieper in cultuur of godsdienst ge-

worteld zijn dan het drinken van melk. Als dat zo is, is het dan zo dat mensen die hier wellicht of per toeval langer wonen en vaak een blanke huidskleur hebben meer rechten hebben dan anderen die hier nog niet zolang wonen, uit een ander land afkomstig zijn of/en een andere huidskleur hebben?

En dat die eersten daarbij te bepalen hebben wanneer die andere mensen dezelfde rechten krijgen als zij?

Wat vindt U dat er gezegd wordt?

Zou U er ook iets over willen zeggen?

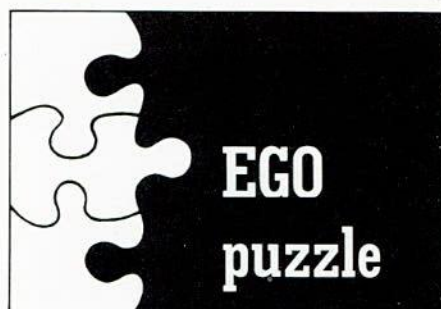
Wat dan?

Steven

Rectificatie

In het vorige nummer is in het artikel over de oefening 'Free Lion' een foutje geslopen. Waar de naam generaal Sacoer werd vermeld (pag.4), had moeten staan, Generaal Eimler, viersterrengeneraal in de functie van plv. Saceur (Supreme Allied Commander Europe) bij de NAVO. Onze verontschuldiging daarvoor.

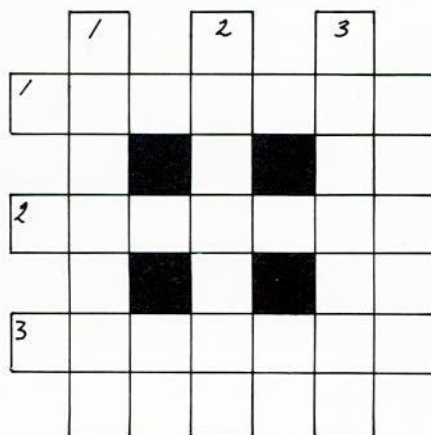
Redactie

EGO puzzle

De oplossing van de vier beroepen op de visitekaartjes in het vorige nummer luidt als volgt: reisleider, boekdrukker, magnetiseur en telefoniste.

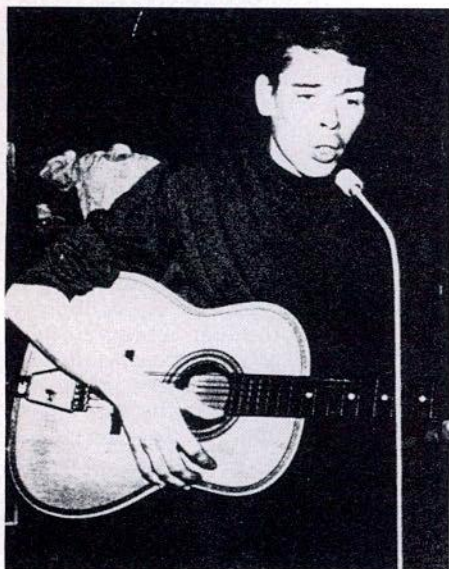
Hier een puzzel, waarin zowel horizontaal als vertikaal dezelfde woorden dienen te worden ingevuld, waarvan de omschrijvingen luiden: 1-spijs, 2-heer van stand, 3-vrouw.

Jacques Brel herdacht

Op 9 oktober 1978 overleed de Brusselse chansonnier Jacques Brel. De tiende verjaardag van zijn overlijden vormde de aanleiding voor een grootscheepse herdenking van Jacques Brel. Met name in Frankrijk en België, maar ook ver daarbuiten is Brel herdacht. In Nederland heeft men dit feit niet ongemerkt voorbij laten gaan. Veel aandacht voor Brel in de pers en op radio en televisie. Bovendien is er een speciaal voor Nederland samengesteld verzamelalbum 'Jacques Brel, de 24 grootste successen' uitgebracht.

Wat maakt dat Brel nu tien jaar na zijn dood nog zo'n aantrekkingskracht en populariteit bezit?

Brel werd in 1929 in Brussel geboren als zoon van een Belgisch industrieel. In een typisch burgerlijk katholiek milieu groeide Brel op. Zijn toekomst was uitgestippeld: Jacques zou zijn vader in het familiebedrijf opvolgen. Maar hij had andere plannen en liet op 23-jarige leeftijd vrouw, kinderen en baan achter en trok met zijn gitaar naar Parijs. Daar is hij echter niet direct met open armen ontvangen. Zes jaar heeft Brel nodig gehad om het publiek te veroveren. Eind 1961 staat Brel voor het eerst als vedette in Olympia. Het is een doorslaand succes. Hij treedt ook op in Canada, New York en de Sovjetunie en overal is zijn succes verzekerd. In 1966 kondigt Brel aan dat hij stopt met het optreden en in Olympia neemt hij nog datzelfde jaar afscheid van zijn publiek met een daverend concert. In 1978 sterft Jacques Brel op 49-jarige leeftijd aan longkanker.

Liefde en vriendschap

Brel is een bevlogen zanger, vol van idealisme en emotie. De kracht van Brel schuilt er in dat hij niet wil overkomen

als een volwassen, bezadigde filosoof. Brel verafschuwt de volwassenheid. Het gaat hem om de kunst oud te worden zonder ooit volwassen te zijn geweest.

Brel klaagt over zijn jeugd (Mon Enfance, Rosa), schopt tegen de schenen van de burgerij (Les Bourgeois) en drijft de spot met de Vlaamse vrouwen (Les Flamandes), wat hem in Vlaanderen onmogelijk maakt.

De zo aan Brel gekoppelde vrouwenhaat lijkt niet gerechtvaardigd. Vaker dan van vrouwenhaat geeft Brel uiting aan een diep respect voor vrouwen. Vrouwen vormen voor de verlegen Brel een continu probleem, maar hij blijft op zoek naar de tederheid. Ook tederheid en vriendschap tussen mannen is door Brel soms heel aangrijpend onder woorden gebracht (Fernand, Jojo, Jef, Voir un ami pleurer). Naast liefde en vriendschap draait het in de liedjes van Brel als bij geen ander om de eenzaamheid (Seul), de angst voor het ouder wor-

den (Les Vieux) en de dood. Eerst is er de angst voor de dood (J'arrive, Fernand), later maakt de angst plaats voor de verzoening en getuigen de teksten van een bizar soort galgenhumor (Le Moribond, Le Dernier Repas).

Verzamelalbum

Brel is Franstalig opgevoed en beschouwde het Franse weliswaar als de taal waarin hij zich het best kon uitdrukken, toch heeft hij een aantal chansons in het Nederlands gezongen. Op de al eerder genoemde verzamel-l.p. is een aantal Nederlandstalige chansons opgenomen (Marieke, Mijn vlakke land, De nuttelozen van de nacht, de Burgerij).

Veel werk van Brel is in het Nederlands vertaald en door Nederlandstalige zangers/zangeressen vertolkt, o.a. door Herman van Veen en Liesbeth List. In Amerika heeft Rod McKuen voor een grote verspreiding van de chansons van Brel gezorgd.

Op het verzamelalbum is naast de Nederlandstalige chansons een groot aantal succesnummers van Brel opgenomen. Het is een selectie, aanbevolen door Herman van Veen. Voor de echte liefhebbers van Brel ontbreken er, zoals altijd bij een selectie, nog een heleboel waardevolle chansons.

Voor mij persoonlijk is het grootste gebrek het feit dat het album alleen studio-opnames bevat (Amsterdam uitgezonderd). De emoties die Brel in zijn chansons weet te leggen en zijn volle, krachtige stem komen life zoveel beter tot zijn recht. Maar als kennismaking met één van de grootsten van het Franse chanson is dit verzamelalbum beslist aan te raden. De muziek, de thematiek, de stem en de bevlogenheid van Jacques Brel maken dat hij het ook nu nog meer dan waard is om aan een platencollectie toegevoegd te worden.

Karen Heij

Mannelijkheid en seksueel geweld

"Typerend voor mannen is, dat zij seksueel geweld niet zien als iets dat met henzelf te maken heeft. Het staat ver van hen af. Als er over seksueel geweld gepraat wordt, hebben zij het nauwelijks over hun eigen houding en ervaringen. Mogelijk omdat dat bedreigend is, maar vooral ook als gevolg van de blinde vlek die mannen op dit punt blijken te hebben. Pas als mannen zelf gaan praten over seksueel geweld, merken ze hoe vaak ze verhalen hebben gehoord in hun directe omgeving, van moeder, vriendinnen, zus. Soms ook leggen zij opeens een verband met eigen ervaringen, vanaf de vroege seksspelletjes met een zus tot en met het aandringen bij een vriendin, of die 'rare' jongen op school die wel een mietje zou zijn." Aldus Herman Berk in een artikel over de ervaringen en activiteiten van de stichting Mannen Tegen Seksueel Geweld.

Het geciteerde artikel is er één van de 18, die werden gebundeld en van een inleiding voorzien in 'Mannelijkheid en seksueel geweld, de dader belicht.' Deze bundel verscheen medio '88, bij Van Loghum Slaterus, onder redactie van Eelco Damen en Nico van Oosten. Over de gevolgen van seksueel geweld voor de slachtoffers, meestal vrouwen,

is intussen vrij veel bekend. Over de daders veel minder. Wel dat het meestal om mannen gaat, 'normale' mannen, want 'de dader als psychopaat' kan grotendeels naar fabeltjesland worden verwezen. Ook is bekend dat seksueel geweld te maken heeft met machtsverschillen tussen de seksen en dus met 'mannelijkheid'.

Videofilm in de strijd tegen seksueel geweld bij vrouwen

Door onze correspondent

MARIEN ABRAHAMSE
GRONINGEN, 5 nov. — „Tot nu toe is bij de bestrijding van seksueel geweld alle aandacht gericht geweest op de slachtoffers van dat seksueel geweld. Er wordt gehamerd op positieve verbetering van vrouwen, het vergroten van de weerbaarheid van vrouwen en meisjes en op betere hulpverlening aan slachtoffers. Terecht", zegt E. Damen, coördinator van de afdeling preventie van de regionale instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg (RIAGG) in Groningen. „Maar de daders en potentiële daders blijven tot nu toe buiten schot. Als het er om gaat seksueel geweld tegen te gaan en te verminderen is het juist noodzakelijk dat mannen en jongens hun gedrag ten opzichte van vrouwen en meisjes veranderen."

Samen met het Rutgershuis Groningen maakte de RIAGG in Groningen de videofilm 'Buitenspel' waarin zowel slachtoffers van seksueel geweld als (jonge) daders aan het woord komen. De video is gemaakt voor jongens in de leeftijd van 12 tot 20 jaar met de bedoeling dat ze na het zien van de film hun opvattingen en gedrag tegenover meisjes ter discussie stellen. Er is voor die leeftijdsgroep gekozen onder meer omdat 50 procent van de daders jonger is dan 25 jaar. De ideeën

die jongens hebben over wat meisjes op seksueel gebied wel of niet willen, worden volgens een van de jongens die in de video aan het woord komt vooral ontleend aan het beeld dat in speelfilms, tv-series en tv-reclame over vrouwen en meisjes wordt gepresenteerd: „Daar zie je vaak dat een meisje eerst tegenstribbelt maar na lang aandringen en veel moeilijkheden uiteindelijk toch toegeeft. Ze zeggen nee, maar bedoelen ja. Ze lokken het ook vaak uit met bloesjes die wat open staan zodat je alles kunt zien en gewiebel met hun kont."

Hormonale driften

Een meisje meent stellig te weten dat seksueel geweld het directe gevolg is van oncontroleerbare hormonale driften: „Dan worden ze helemaal gek van geilheid." Maar ook: „Ik denk ook dat ze geen lef hebben om een meisje te versieren. Ze zijn bang om een blauwtje te lopen en die angst verbergen ze door geweld te gebruiken."

Volgens mevrouw R. Croon van het Rutgershuis Groningen zijn dergelijke uitspraken bij uitstek geschikt om discussie uit te lokken: „Jongens hebben bepaalde ideeën over wat meisjes denken en eigenlijk zouden willen die niet overeenkomen met de werkelijkheid. Omgekeerd geldt hetzelfde. Met deze videofilm

proberen we discussies uit te lokken om aan dat soort misverstanden een einde te maken."

Een videofilm van 25 minuten lijkt daarbij, ondanks het bijgeleverde werkboek voor de discussieleiders, een wat magere bijdrage aan de voorkoming van seksueel geweld. Damen: „Toch werkt zo'n video volgens ons. We leven in een kijktijd. Het visuele kanaal is het medium om boodschappen aan jongeren over te brengen. In deze video komen jongeren aan het woord die het in hun eigen taal over hun ervaringen en ideeën hebben. En dat blijkt aan te spreken. Een film op tv, daar kijk je gewoon naar. Maar deze video wordt in een bepaald kader gepresenteerd en dan wordt het veel indringender."

Niet in de laatste plaats door een in de video optredende tegenwoordiger van de politie die (potentiële) daders voorhoudt dat veroordeling wegens seksueel misbruik niet ophoudt bij het uitzitten van een gevangenisstraf: „In de criminele wereld wordt seksueel misbruik als het laagste van het laagste beschouwd. Iemand die daarvoor wordt veroordeeld, merkt dat ook in de gevangenis. En als je vrijkomt is het nog niet afgelopen omdat je niet meer door de omgeving wordt geaccepteerd. Wat dat betreft kan je beter een bank beroven."

Jongens als slachtoffer

Dat plegers van seksueel misbruik vaak mannen zijn, is wel bekend - dat de slachtoffers soms jongens zijn, niet. In het novembernummer van het Maandblad Geestelijke Volksgezondheid geeft de arts **Woet Gianotten** een overzicht van dit overgeslagen hoofdstuk: de onderzoeksgegevens, de taboes ('een jongen laat niets toe wat hij niet echt wil'), de mythen over mannelijkheid, de seks van de pleger, de directe en latere gevolgen. Een pleidooi voor betere herkenning en behandeling.

Veel vragen

Maar tal van vragen bleven nog onbeantwoord: Wat zijn de motieven van de daders? Onder welke omstandigheden oefenen zij seksueel geweld uit? Hoe komen we hen op het spoor? Moeten zij dan gestraft worden of hebben zij hulp nodig? Hoe kunnen we voorkomen dat mannen seksueel gewelddadig worden? Wat is de taak van de overheid hierbij? In de diverse artikelen wordt vanuit uiteenlopende beroepsvelden en verschillende invalshoeken op deze vragen ingegaan. Dat gebeurt aan de hand van hoofdstukken die worden uitgewerkt in vier delen.

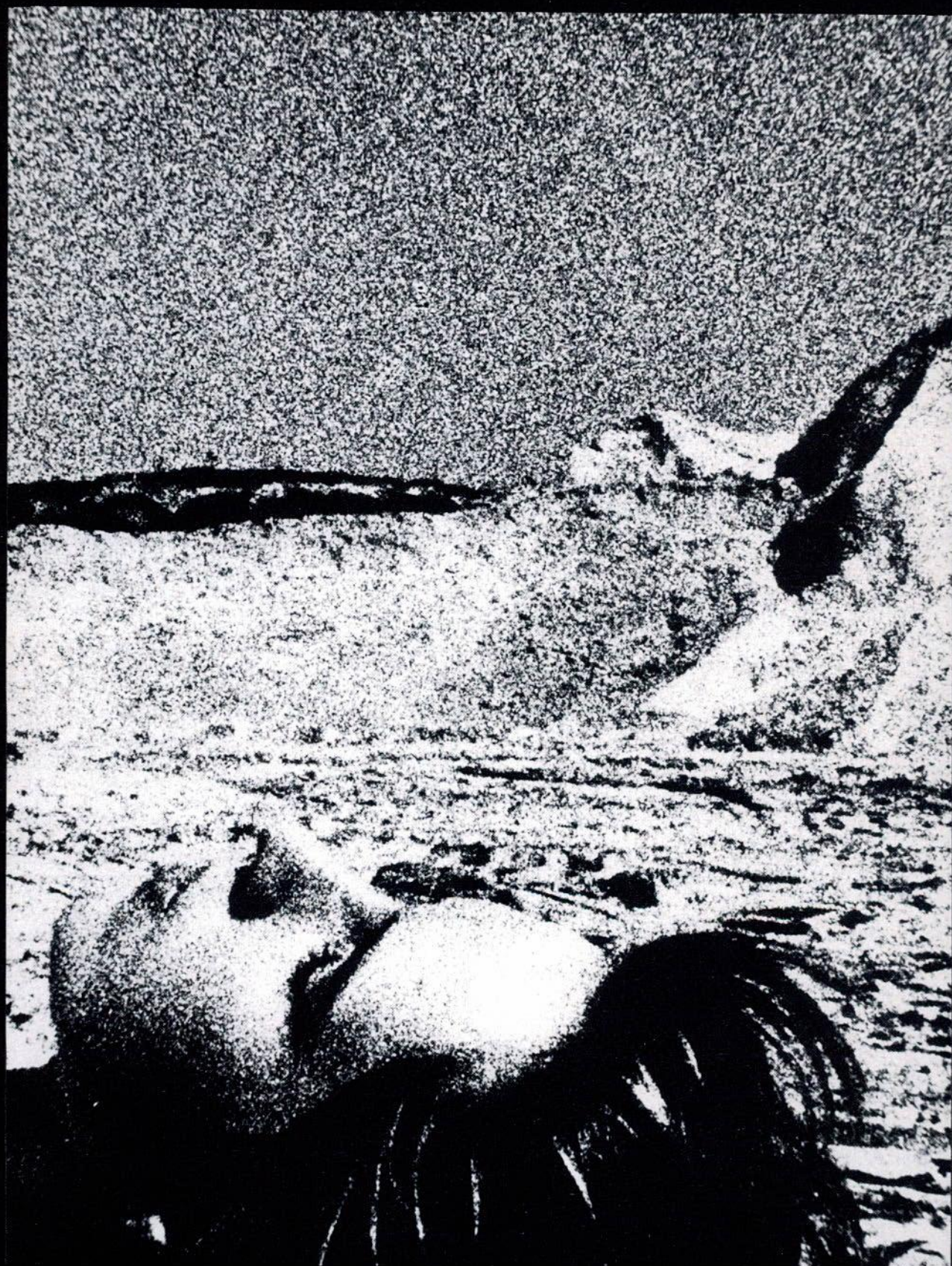
De artikelen van deel 1 gaan vooral in op achtergronden en motieven van daders. In deel 2 komt aan de orde hoe de eerstelijnszorg, politie en onderwijskrachten in aanraking komen met daders en hoe zij bij hen seksueel geweld ter sprake kunnen brengen. In deel 3 wordt ingegaan op de discussie over hulpverlening en straf. Tot slot komen in deel 4 het overheidsbeleid (dat nog 'vooral een papieren beleid' wordt genoemd) en de preventie aan bod.

Concrete suggesties

In het laatste artikel - van Eelco Damen en Cees Hoefnagels over preventie - worden een aantal concrete suggesties gegeven om te werken aan voorkoming van situaties waarin seksueel geweld kan ontstaan. Eén van de daarbij genoemde projecten is de productie van een videofilm voor jongens over seksueel geweld. Deze is inmiddels gereed gekomen (zie het kader op deze pagina). De film lijkt mij ook bijzonder geschikt voor gebruik in de uren geestelijke verzorging en/of de gv-conferenties op de vormingscentra voor militairen. En het hier besproken boek biedt vanzelfsprekend nog veel meer bruikbaar cijfermateriaal, onderzoeksgegevens en discussievragen voor genoemde bijeenkomsten. Immers, dat nauw kan worden aangesloten bij Marcel Bullinga's boek 'Het leger maakt een man van je' en bij de (helaas nog wel een tijdje actuele) geweldproblematiek in de krijgsmacht behoeft wel geen betoog meer.

Frank Spoelstra

'Mannelijkheid en seksueel geweld, de dader belicht' o.r.v. Eelco Damen en Nico van Oosten verscheen bij Van Loghum Slaterus, Deventer 1988, 208 blz., f 39,50.

Tibet: het dak van de wereld

In juni van dit jaar sprak de gevluchte Dalai Lama, de geestelijke en wereldlijke leider van Tibet, het Europese parlement in Straatsburg toe. In een openhartige rede stelde hij dat hij het Chinese recht zou aanvaarden om de Tibetaanse buitenlandse politiek te bepalen en accepteerde hij de aanwezigheid van militairen in het land. China zou daarvoor in ruil de bereidheid aan de dag moeten leggen om met Tibet in verbondenheid te leven en het zou moeten toestaan dat het land een democratisch gekozen regering krijgt, waarbij de Tibetanen hun eigen zaken mogen regelen. Zonder de soevereiniteit weg te geven erkende de Dalai Lama de Chinese macht.

Of deze opstelling van de god-koning de terugkeer naar zo'n 'onafhankelijk' Tibet dichterbij zal brengen is maar zeer de vraag. Tot op de dag van vandaag reageert China als door een wesp gestoken wanneer, door wie ook maar, de kwestie Tibet ter sprake wordt gebracht. Daar komt nog bij dat er eigenlijk geen land in de wereld is dat het serieus voor de Tibetanen wil opnemen. Van internationale druk is geen enkele sprake en dus is de kans erg groot dat het blijft zoals het is: een door China beheert en overheerst gebied.

Historie

Beheert en overheerst.

China stelt dat Tibet al honderden jaren een deel van China is en er eigenlijk nooit van gescheiden is geweest, terwijl de Dalai Lama van mening is dat Tibet al eeuwenlang als een zelfstandige staat moet worden aangemerkt.

De werkelijkheid is echter aanzienlijk ingewikkelder.

Door huwelijken heeft Tibet meer dan duizend jaar geleden persoonlijke ban-

den gekregen met het Chinese keizerrijk; een relatie die pas echt een vaste vorm kreeg onder de Qing-dynastie (1644-1911) toen in 1720 een klein Chinees garnizoen in de hoofdstad Lhasa werd gelegerd als bescherming tegen de Mongolen. Naarmate de Qing-dynastie aan macht inboette, kreeg Tibet de kans zich onafhankelijker van China op te stellen. In de tweede helft van de 19e eeuw kwam het zelfs onder de invloedssfeer van Brits-Indië. Toen China in 1912 de republiek uitriep eindigde voor de Tibetanen voorgoed de 'personele unie' met de keizer en verklaarde Tibet zich onafhankelijk, hetgeen echter door geen enkel land rechtens erkend werd.

Na de communistische machtswisseling in Peking (1949) werd Tibet, om strategische redenen, door China bezet, waarbij beloofd werd de goddelijke status van de Dalai-Lama volledig in takt te laten. Niettemin gingen de Chinezen op uitgebreide schaal over tot communistische hervormingen, waartegen in 1959 een grote opstand uitbrak. De Dalai Lama vluchtte naar India,

Alexandra David-Neel en Lama Yongden

waar hij sindsdien een regering in ballingschap leidt.

Isolement

De Tibetanen noemen hun land 'Het dak van de wereld'. Niet ten onrechte, want geen land op de wereld ligt zo hoog boven de zeespiegel als Tibet (gemiddeld drie- tot vijfduizend meter). Eeuwenlang was het een totaal geïsoleerd land. Het heeft bijvoorbeeld nooit diplomatieke betrekkingen onderhouden met enig land. Dat vloeide niet zozeer voort uit de hoge ligging, maar werd veel meer ingegeven door godsdienstige overwegingen. De Tibetanen geloofden namelijk dat zij in dat isolement de leer van Boeddha het beste konden bewaren. Een leer die overigens een geheel eigen vorm kreeg. Het is dan ook juist om van Lamaïse te spreken in plaats van Boeddhisme. In deze volstrekte afzondering kon Tibet zich ontwikkelen tot een ware theokratie, een land waar de godsdienst regeert. Van de drie tot vier miljoen inwoners bevonden zich (in 1959) minstens twintig procent religieuzen in kloosters, mannen zowel als vrouwen.

Ontdekkingsreiziger

Nog aan het begin van deze eeuw was Tibet een mystiek en geheimzinnig land: de grenzen zaten potdicht, door zijn ligging was het moeilijk toegankelijk, het Boeddhisme was er de staatsgodsdienst en het werd geregeerd door een priester/koning, de Dalai Lama. De

Franse ontdekkingsreizigerster Alexandra David-Néel (1869-1968) was de eerste Europese vrouw die het Tibetaanse mysterie binnendrong.

Alexandra David-Néel was in velerlei opzichten een opmerkelijke vrouw. Op 17-jarige leeftijd begon ze, aan de Sorbonne te Parijs, met de studie wijsbegeerte en Oosterse talen. Tijdens deze studie maakte ze kennis met de Tibetaanse geschiedenis, taal en cultuur. Na haar studie te hebben beëindigd, trouwde ze met een Engelsman en vertrok, zonder haar man, naar het Verre Oosten. Ze beloofde anderhalf jaar weg te blijven, maar het werden er dertien. Even kwam ze terug om vervolgens opnieuw af te reizen. Toen ze, na dertig jaar in het Verre Oosten te hebben rondgetrokken, naar Frankrijk terugkeerde was haar echtgenoot overleden.

Pas in 1912, ze was toen al 44 jaar, wist ze voor de eerste keer Tibet binnen te dringen. Verkleed als een oud Tibetaans vrouwtje, met een zak meel op haar rug, wist ze de grenswachten te passeren. In Tibet ontmoette ze de jonge Tibetaanse Lama (=leraar) Yongden. Met hem doorkruiste ze vele keren en langdurig dit mysterieuze land. Ze verbleef in kloosters, leerde de geheime rituelen van het Boeddhisme en werd ten slotte tot lama benoemd.

Alexandra's boeken

Ze schreef meer dan twintig, veelal wetenschappelijke, boeken. Daarnaast schreef ze nog, voor een deel samen met haar aangenomen zoon Lama Yongden, een aantal voor een breed publiek toegankelijke boeken. In 'Een vrouw trekt door Tibet' beschrijft ze hoe ze het ondoordringbare Tibet wist binnen te komen en kans zag de, voor Westerlingen verboden, hoofdstad Lhasa te bereiken. 'Tibet. Rovers, priesters en demonen' maakt deel uit van een serie van vier boeken, die een verslag vormen van haar latere omzwervingen door Tibet (van 1921-1924 en van 1937-1946). Op boeiende wijze, ondanks de vele herhalingen, geeft ze een knap beeld van het Tibet uit die tijd.

Wie geïnteresseerd is in het Tibetaans boeddhisme, is 'De Lama der vijf wijsheden' nadrukkelijk aan te bevelen,

Springen...?

Een mensenleven telt niet en het verlies daarvan is nauwelijks de moeite van het vermelden waard. Dat wist ik eigenlijk niet. Ondanks dat honderdduizenden mensen het afgelopen jaar als raten zijn verdronken of zijn omgekomen van de honger. Maar dat is nieuws en nieuws staat voor geld, veel geld, zo simpel is dat. Dat wil dus eigenlijk zeggen dat wanneer één iemand sterft dat op z'n minst spectaculair moet gebeuren wil het enige nieuwwaarde hebben. Daar moet je overigens niet te lang over nadenken, anders knapt er iets van binnen.

Het is in ieder geval spectaculairder om met een tas vol bloemkolen in de tram van een baby te bevallen, dan vóór die tram te gaan liggen. Of om met je breinaalden een potentiële aanvalster op een afstand te houden dan solidair te zijn met enig ander slachtoffer. Jongen of meisje: het maakt niet uit als de dood in de ogen van de ander(en) maar spectaculair genoeg is. En wanneer je iets afgrijselijks meemaakt en het is niet spectaculair genoeg, kun je er zeker van zijn dat je dat afgrijselijke in je eentje zult moeten verwerken.

Net zoals ik een paar weken geleden – voor m'n ogen – iemand van een kerktoeren af zag springen en na de klap niet eens meer kon zien of het nu een jongen of een meisje was, ook al gebeurde het pal voor m'n voeten. Dat heb ik die dag natuurlijk aan iedereen verteld die het

maar horen wilde en gelukkig ben ik getroost, ook al was er één iemand die vond dat ik een geweldige fantast was. En dan heb ik het nog niet eens over de nabestaanden. Wel heb ik die dag een pakje sigaretten meer gerookt dan ik normaal doe en ben 's avonds lichtelijk beschonken in m'n bed beland. De volgende dag in de plaatselijke krant naar een berichtje gezocht over het hoe en wie. Niets van dat alles en de daarop volgende dag ook niet. Nee, dat vinden de mensen niet echt de moeite waard en bovendien kun je er rare ideeën van krijgen als je dat soort berichten leest.

Laten we maar liever voor de televisie gaan zitten, met een zak nootjes of chips en veel bier en ons vergapen aan de duizenden slachtoffers van overstromingen of hongersnoden, Science Fiction.

Wanneer het te saai wordt schakelen we gewoon over naar het andere net en gaan wanneer het tijd is naar bed en slapen vervolgens goed. Maar voor iemand die geen uitweg meer ziet en de dood zoekt en heeft gevonden is er geen plaats of ruimte en al helemaal geen nieuws.

Ook niet spectaculair genoeg, blijkbaar. Behalve éénmalig het jaarlijkse cijfer van het Centraal Bureau voor de Statistiek met het aantal geregistreerde zelfdodingen, elk jaar weer meer dan het jaar daarvoor.

Wanneer we nu wat beter naar elkaar zouden luisteren en elkaar wat meer aandacht zouden geven, liefde, vraag ik mij wel eens af. Zou het dan beter gaan? Ik ben bang van niet. Maar dat neemt niet weg dat er een enorme nood is onder duizenden, veelbelovende jongeren, die het niet meer zien zitten. Wanneer je dan vanavond met je luie kont weer naar de televisie zit te staren en de rampen van mensen op het scherm voorbij ziet flitsen, zou je je toch eens moeten afvragen, in alle ernst, waarom je zo apatisch in die stoel blijft zitten.

Freek Pol

een boek dat ze samen met haar pleegzoon Lama Yongden schreef. 'De macht van het niets' (eveneens samen met Lama Yongden) laat zich niet alleen lezen als een detective, maar is ook als zodanig op te vatten. Het bijzondere van dit boek (ingeleid en vertaald door Jan Willem van de Wetering) is, dat het omgekeerd is geschreven: op de eerste bladzijde is al bekend wie de moord heeft gepleegd. Desondanks blijft het boek tot de laatste bladzijde spannend.

Ook al gaan de boeken van Alexandra David-Néel niet over het huidige Tibet, de waarde is er niet minder om. Het land is nog steeds voor westerlingen nauwelijks toegankelijk en het volk roept nog steeds om de terugkeer van de god-Koning. Kortom, er hangt nog altijd, ondanks het verschijnen van de Dalai Lama in het Europese parlement, een waas van geheimzinnigheid over Tibet. In die zin spreken de boeken van

Alexandra David-Néel, die ons een blik gunnen in dit mysterieuze land, nog sterk aan. Wellicht is dat de belangrijkste reden dat haar boeken, een halve eeuw na verschijnen, opnieuw worden herdrukt en gelezen.

Wim Heij

'Een vrouw trekt door Tibet' (f 24,50). 'Tibet, rovers, priesters en demonen' (f 27,50). 'De Lama der vijf wijsheden' (f 29,50) en 'De macht van het niets' (f 19,50) verschenen bij Uitgeverij Sirius en Siderius, Den Haag.

Nog een lachfilm op de buis?

Zomaar een aantal dagen in oktober 1988. Het leven gaat z'n gang. Geen pieken, geen dalen, toch werkelijkheid. Voldoende in ieder geval voor wat korte dagboeknotities. Voor wie beroepshalve in de natuur- en milieubescherming zit lijkt er stof voldoende. Heel willekeurig beginnen we op donderdag 13 oktober, de dag waarop in de Tweede Kamer de algemene beschouwingen worden afgesloten. Veel minima, werkloosheidscijfers en banenplannen passeren de revue. Maar het milieu steelt de show. Het kabinet liet de koningin in de Troonrede zeggen dat het met het milieu beter gaat. En dat 'met name' lucht en water schoner worden. Kamerbreed hoongelach.

Donderdag 13 oktober

Margriet, het vrouwenblad, bestaat 50 jaar. Het feestje is druk bezocht. Er is een heuse spreker. Veel mode doet hij in zijn betoog. Mannen, beweert hij, moeten eens ophouden met te zeggen dat mode allemaal maar flauwekul is. Mode, moderne kleding in het algemeen, geeft vrouwen kansen mee te komen in een mede door concurrentie gedomineerde maatschappij. Mode houdt jong, maakt sexy, emancipeert. Voor de komende 50 jaar wenste de geleerde spreker het Margriet-publiek nog veel mode. En gezond water, voegde hij er als uitsmijter aan toe. Want dat kan wel eens heel hoog op het lijstje van de doodgewone huisvrouw van 1998, 2013 of 2027 komen te staan.

Vrijdag 14 oktober

Bij een vriendin op bezoek. Ze is in Canada geweest. Enthousiaste verhalen. Groot land. Leeg land in tal van opzichten. Canadese kennissen hadden haar gevraagd wat ze van de natuur wilde zien. Beren. Dat zou wel aardig zijn. De foto's bewijzen het. Er zijn beren in Canada. Ze komen steeds gemakkelijker tevoorschijn. Ook in Canada hoopt het huisvuil zich rond de dorpen op. De stortplaatsen trekken beren aan. Horing is er niet te vinden, maar de dieren blijken niet erg kieskeurig. Zie je een beer en gaat die op de foto, dan staan er tegelijkertijd wel veel plastic, oude dozen en die onvermijdelijke afgedankte koelkast op.

Zaterdag 15 oktober

Op een wc een bijzondere ervaring. Ik moest een grote doen. Een heel natuurlijk gedoe, ook al wordt er nooit veel over gepraat. Soms gaat het allemaal zo automatisch dat je alle handelingen niet eens in de gaten hebt. Nooit beseft dat je ook heel even naar achteren kijkt. Wat het is geworden. Hoe het er uit ziet. Tot mijn verbazing was er op die wc helemaal niets te zien. Op een vlakspoeler blijft het allemaal keurig liggen. Maar op een schuinspoeler glijdt het naar beneden. Voor het zicht hoeft dat geen bezwaar te zijn. Als het daar beneden maar niet vol schuim van zo'n wc-verfrisser zit. Dan kun je niets meer zien. Dan is het allemaal plotseling helemaal weg. Een kat ruikt altijd even aan z'n drollen voor hij ze onderkrabt. Wij kijken. Een ongetwijfeld oeroud element uit ons gedrag. Plotseling blijkt ons dat te worden afgenomen. Dat zeggen ze er op de tv-reclame niet bij.

Zondag 16 oktober

Bezoek uit Dordrecht. Familie. Willen naar de Amsterdamse P.C. Hooftstraat om kleding te kopen. De winkels zijn daar open. Wie gezien wil worden, heeft nu een kans. De P.C. is wel niet trendy, maar toch zeker chic. Althans wat er voor doorgaat. Van echt rijk tot de betere zwartgeldwitters. Aan de bovenmodale auto's kun je het verschil in ieder geval maar moeilijk zien. Wat moet de familie daar met hun kleine Peugeotje? Niks geen broekriem aanhalen in deze sfeer. Met Nederland gaat het goed. Een winterjas uit de P.C. kost toch al gauw de helft van een gemiddeld gezinsinkomen uit Bangladesh, Mali of de sloppenwijk van Lima.

Maandag 17 oktober

De krant bericht over de strandmotorraces van Veronica in Scheveningen. Zij trokken 225.000 mensen. Ook een bericht over Vroege Vogels, het VARA-zondagmorgenprogramma over natuur en milieu. Liefst 35.000 mensen kwamen naar Baarn om met de programmamakers het tienjarig bestaan te vieren. Je wordt daar helemaal gek van, die massabewegingen in het vrije weekend. Voor welk doel of feestje gaan de mensen op pad. Vloeddagen in Den Helder, koekhappen in Deventer, klootschieten in St. Oedenrode, vliegshow in Deelen, open gevangenisdagen in Cuyk, het geeft niet wat. Als je er maar uit bent.

Troonrede: lucht en water zouden schoner worden. Kamerbreed hoongelach.

Bij de 'geslaagde' dag berekenen de organisatoren vaak niet de zure regen die ze opwekken door al die mensen de auto in te loodsen.

Dinsdag 18 oktober

Het herfstbos heeft het dit jaar weer helemaal. Ook al is er geen zonnetje en zijn de kleuren gedempt. Het eerste blad is gevallen en vanuit het strooisel priemt zich af en toe een paddestoel omhoog. De inktzwammen zijn al helemaal vergaan. Vreemde gedrochten, uitgelekte zwarte vlekken zijn er op de grond van over. Nee, dan de vliegenschwam. Rood met witte stippen. Jeugd-sentiment. De porceleinzwam ontfermt zich over het dode hout. Dood hout mag tegenwoordig van de boswachters. Het bos is dan ook rommeliger dan vroeger. Maar de mossen, de insecten en de zwammen kunnen beter vooruit. Dood hout maakt het bos rijker, mooier, interessanter, zeggen de biologen. Als het maar niet overdreven wordt. Ik kijk naar de toppen van de eiken. Ze zijn al wat kalerig. Gelukkig weet je halverwege oktober niet of dat door de zure regen komt. In zo'n doodstil herfstbos met groen, geel, oker, oranje, rood, paars, bruin en alle kleuren daartussen ben je even van netelige vragen verlost.

Woensdag 19 oktober

Vandaag precies een jaar geleden 'black monday'. Zwarte maandag met paniek in de geldhandel, dalende koersen, huilende yuppies. Van New York tot Zürich en van Tokyo tot Amsterdam

Het herfstbos heeft 't weer helemaal...

Foto's Carel te Pas

waarde even het spook van de jaren dertig rond. Maar het liep allemaal met een sisser af. De wereldeconomie groeit dwars tegen de verdrukking in. Wie geld heeft, gaat het opnieuw goed. Precies twintig jaar terug, er is geen heden zonder verleden, bracht de Club van Rome zijn eerste rapport uit. 'Begrensd groei' was het thema. Begrensd de groei, anders gaat het mis. Ook hier lijkt de

plank flink misgeslagen. Economen vinden in ieder geval dat er best nog een schepje groei bovenop kan. Dan gaat het nog veel beter. Maar ze overzien maar een deel van de werkelijkheid. Paarden die de economie trekken. Maar wel met potdichte oogkleppen.

Donderdag 20 oktober

Op zondag naar de kerk. Maandag uitvaren. Een paar dagen vissen. Donderdag of vrijdag binnenlopen. Overdag de vis van boord. Als het donker is de boel bedonderen en lossen wat even is achtergehouden. De vissers uit Arnhem en Vlissingen hebben in ieder geval een afwisselend bestaan. Bij al het gekrakeel met AID's en ME's zou je bijna vergeten dat het er op gaat dat de zee niet overbevist mag worden. Dat je van de zee niet meer mag vragen dan de rente van het biologisch kapitaal. De overheid, dit keer gedwongen door de Europese Gemeenschap, kiest af en toe duidelijk voor natuur en milieu. Maar dan wil de ene groep niet, dan laat de ander het afweten. De visserij, de mestdumpingen, de maximumsnelheid, het illegaal lozen van gif in rivierwater: is er nog een ouderwetse lachfilm op de buis?

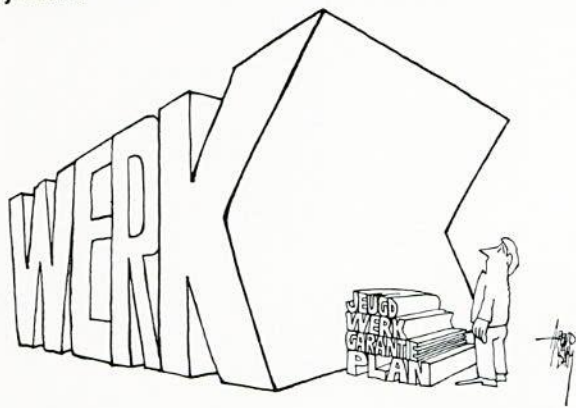
Frits Maas

De inktzwammen... vreemde gedrochten

De meedogenloos harde verzorgingsstaat

Minister-president Lubbers ontkende onlangs in een interview dat de regering zich geen zorgen maakt om de werkloosheid en zich alleen maar zou bezighouden met het opschroeven van de winsten van Nederlandse ondernemingen. Aanvankelijk ben je geneigd deze politicus, die zo'n hekel heeft aan oneerlijkheid, te geloven. Maar met zijn optreden in Indonesië en zijn opvattingen over de jeugdwerkloosheid begin je onwillekeurig toch te twijfelen.

Nadat de Indonesische regering twee politieke gevangenen ter dood had gebracht, wist de premier niet veel meer te zeggen dan dat hij het bestaan van de doodstraf in een ander land respecteert. Hij wilde de Indonesische regering niet irriteren, want hij was bezig de rode loper uit te leggen voor Nederlandse ondernemingen. Als er geld te verdienen valt voor ondernemers, doet ondernemer Lubbers niet lullig over een doodstrafje meer of minder.

Ook binnenslands neemt de minister-president het niet zo nauw met de mensenrechten. Wanneer hij het heeft over het universele mensenrecht op arbeid, dan zegt hij dat de hoge (jeugd)werkloosheid de schuld is van de werklozen zelf. Werklozen zoeken niet hard genoeg naar een baan. Daarom moeten de werklozen extra worden geprikkeld, de verzorgingsstaat moet harder worden.

Leugen

De regering blijft er op hameren dat de Nederlandse verzorgingsstaat te zacht is. Het zou voor werklozen veel te gemakkelijk zijn een sociale uitkering te krijgen, zonder dat er plichten tegenover staan. In dit soort discussies verwijst de premier altijd naar de 'harde' Zweedse verzorgingsstaat. Werklozen zouden daar veel sneller worden gestraft, wanneer ze niet snel genoeg een baan accepteren.

Nou zijn er tussen Nederland en Zweden twee belangrijke verschillen. Ten eerste is het recht op arbeid in Zweden

keihard, de Zweedse sociaal-democratische regering garandeert dat de werkloosheid niet boven de 2 à 3 procent stijgt. In Nederland is dat recht zo zacht als boter. Achtereenvolgende regeringen lieten de werkloosheid tot in de dubbele cijfers oplopen.

Ten tweede bestaan er cijfers over de mate van straffen van uitkeringsgerechtigden in beide landen. Daaruit blijkt dat er in Nederland bijna vier keer zoveel straffen worden uitgedeeld aan werklozen dan in Zweden. Dus de Nederlandse verzorgingsstaat is niet zachter dan de Zweedse, maar dubbel zo hard: Nederland laat de werkloosheid gigantisch oplopen en heeft daarbovenop een veel harder sociaal zekerheidsstelsel.

Jongeren

Vooraf de jongeren in Nederland hebben te lijden van de toenemende hardheid van de sociale zekerheid. De hoogte van de uitkeringen, het Jeugd Werk Garantieplan en de heroriënteringssprekken getuigen hiervan.

De regering is van plan de jeugduitkeringen binnenkort te halveren. De Nederlandse jeugduitkeringen worden daarmee de laagste van Europa. De bedoeling daarvan is jongeren een extra prikkel te geven werk te zoeken. Maar omdat in landen waar de uitkeringen bijna net zo laag zijn de jeugdwerkloosheid ook massaal is, zullen jongeren niet sneller aan de bak komen. Er zijn domweg onvoldoende banen. Het enige effect van de maatregel is dit: Stel dat

de jongeren zich inderdaad laten prikkelen tot het harder zoeken naar werk, omdat de uitkering (400 tot 800 gulden) onvoldoende is om van te kunnen leven, dan zal er een neerwaartse druk op de lonen komen, vanwege de toegenomen concurrentie op de arbeidsmarkt.

Die neerwaartse druk op de lonen was ook de bedoeling van het Jeugd Werk Garantieplan. Officieel heette het dat het plan voor iedere jongere een tijdelijke arbeidsplaats garandeerde, maar in de realiteit was het de bedoeling alleen het recht op een jeugduitkering af te schaffen. Zodat jongeren wel gedwongen waren op de gewone arbeidsmarkt werk te zoeken, met als effect dat er meer mensen zouden gaan concurreren om dezelfde arbeidsplaats. Waardoor dus een loondrukkend effect zou optreden. Omdat de vakbeweging fel protesteerde tegen het afschaffen van dit recht op een uitkering, is het Jeugd Werk Garantieplan tot op de dag van vandaag niet uitgevoerd.

Heroriëntering

Ten slotte de heroriënteringssprekken. Iedere langdurig werkloze moest zich melden op het arbeidsbureau, waar dan in een persoonlijk gesprek zou worden bepaald hoe de betrokkene zo snel mogelijk weer actief naar werk op zoek kon gaan. Net als bij de vorige twee maatregelen, deed de regering niets aan het enorme tekort aan arbeidsplaatsen. Aan diegenen die meededen aan de heroriënteringssprekken werd geen enkel perspectief op een baan geboden. Opnieuw lijkt het er op dat men enkel de werklozen wil aansporen harder naar werk te zoeken dat er domweg niet is.

De regering lijkt niets anders voor ogen te hebben dan het hoog laten van de werkloosheid. Wanneer de werkloosheid hoog is en alle werklozen hard op zoek zijn naar een baan, hebben de vakbonden met looneisen geen poot om op te staan. Er staan immers honderdduizenden werklozen te springen om voor relatief lage lonen een baan te accepteren.

Het werkgelegenheidsbeleid van de huidige CDA/VVD-regering heeft daarom een beetje een cynisch karakter. De regering weigert categorisch werkgelegenheid te creëren en tegelijkertijd dwingt men vooral de jongere werklozen – door het recht op een uitkering ter discussie te stellen, door de uitkeringen te halveren en door grote aantallen uitkeringsgerechtigden te straffen – banen te zoeken die er niet zijn.

De Nederlandse verzorgingsstaat is geenszins zacht, zoals de minister-president ons wil doen geloven. We leven in een land waarin van de massale werkloosheid gebruik wordt gemaakt om een flexibele arbeidsmarkt en een gematigde loonontwikkeling te bewerkstelligen. Kortom, een cynische, meedogenloos harde verzorgingsstaat.

Wessel Visser

Unieke

CARTOON

kalender 1989

Voor het komende jaar herstelt het Humanistisch Verbond een mooie traditie in ere: uitgave van een kalender met cartoons van bekende Nederlandse cartoonisten. Ook in de jaren 1983 en 1984 verschenen er via de afdeling publiciteit van het HV cartoonkalenders. Daarna kwam er helaas de klad in.

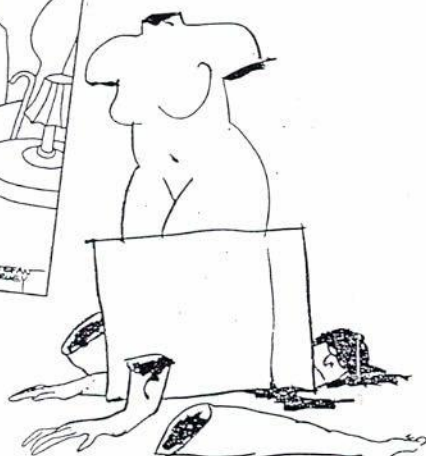
Voor 1989 is een kalender samengesteld met werk van zes cartoonisten: Tom Janssen, Martin Šimek (AnOne), Peter

van Straaten, Sylvia Weve, Jos Collignon en Stefan Verwey.

U kunt nu elke maand een andere cartoon aan de wand hebben, elke maand een fingerwijzing, kattenbelletje, sneer of gewoon een satirische tekening die u op het andere been zet.

De kalender wordt als premie gratis verstuurd naar allen die in 1988 lid van het HV of abonnee op de Humanist zijn geworden.

Alle informatie over lid of abonnee worden kunt u krijgen door contact op te nemen met het Centraal Bureau van het HV, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel. 030-318145.

40 jaar verklaring van de Rechten van de Mens

Op 10 december is het veertig jaar geleden dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens werd aangenomen. De Verenigde Naties hebben die datum daarom uitgeroepen tot **Internationale Dag van de Rechten van de Mens**. Om op deze dag extra aandacht te besteden aan het belang van het bevorderen van de mensenrechten is de stichting '40 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens' in het leven geroepen. Gevormd door zes organisaties, waaronder de International Humanist and Ethical Union (IHEU), Amnesty International en AIDA-Nederland, organiseert de Stichting een landelijke manifestatie op 10 december in de Stadsschouwburg in Utrecht.

Op deze manifestatie wordt tot uitdrukking gebracht dat de Universele Verklaring meer inhoudt dan alleen het recht op vrijheid van meningsuiting. Het gaat ook om het recht op voedsel, het recht op werk, en diverse andere sociaal-economische, burgerlijk-politieke en culturele rechten.

In de vorm van een soort symposium wordt op de manifestatie een reeks thema's gepresenteerd, waarin op de diverse mensenrechten wordt ingegaan. Centraal staat daarbij de toekomst van Nederland, de rol van Nederland in Europa en de relatie Noord-Zuid. Op deze dag is er in de Stadsschouwburg een uitgebreide informatie-markt van mensenrechtenorganisaties, een video-programma en een tentoonstelling. Terwijl in de ene zaal zal worden gedebatteerd over de toekomst van diverse mensenrechten, zal er in een andere zaal een cultureel programma zijn waar diverse artiesten belangeloos aan mee werken. O.a. Youp van 't Hek, het Nederlands Danstheater en de Internationale Nieuwe Scène zullen optreden. De toegang is gratis.

Een programma-boekje kunt u bestellen bij de Stichting '40 jaar Universele Verklaring', p/a Boothstraat 6, 3512 BW Utrecht.

Fantastisch

Onlangs verscheen een werkelijk fantastisch boek: 'Het rijk van de walvis'. Een boek over walvissen en dat ook nog de kwalifikatie fantastisch meegeven, is dat niet wat overdreven? Ik vind van niet, want wat de Engelse schrijver Heathcote Williams gepresteerd heeft is werkelijk van grote klasse.

In een machtig epos (vertaald door de dichter H. H. ter Balkt) bezingt Williams dit grootste levende zoogdier. In prachtige verzen beschrijft hij diens onme-

telijke gestalte, intelligentie en ontstellende vermogens: *Zijns gelijke is er op aarde niet, een schepsel zonder vrees. Op al wat hoog is, ziet hij neer, hij is koning over alle trotse dieren.*

Vervolgens veroordeelt de auteur zo indringend de jacht op dit, zo tot de verbeelding sprekende, dier dat dit geen mens onberoerd kan laten.

De boodschap van Williams is helder: veel soorten zijn al uitgeroeid en om het voortbestaan van de rest te garanderen dient de jacht op walvissen ogenblikkelijk te worden gestopt. Wie dit boek gelezen heeft zal daar hartgrondig mee instemmen.

Het boek is prachtig geïllustreerd. De prijs is niet gering, maar men ontvangt absoluut waar voor zijn geld.

'Het rijk van de walvis' door Heathcote Williams werd uitgegeven door De Harmonie, Amsterdam, f 45,-. (WH)

Algerijnse jongen

Leila Sebbar is geboren in Algerije uit een Franse moeder en een Algerijnse vader. Tegenwoordig woont ze in Parijs. Al eerder liet ze van zich horen met haar prachtige roman 'Fatima - De Algerijnse vrouwen op het plein'. In deze roman wist Sebbar zeer treffend de positie van

de immigrantenvrouw in Frankrijk te schetsen. Ook nu weer is zij er in geslaagd om in haar nieuwe roman 'De Chinees uit Afrika' de situatie van de immigranten op prachtige wijze neer te zetten. In deze roman is de hoofdpersoon een Algerijnse jongen. Hij heet Mohammed, maar ze noemen hem de Chinees uit Afrika, omdat hij de schuine ogen heeft van zijn

Vietnamese grootmoeder. Hij is weggelopen van huis en woont in een volkstuihuisje. Hij is continu op de vlucht voor de politie, die een onderzoek is begonnen naar 'de wilde van de volstuinen', en voor de buurtbewoners die een burgerwacht hebben gevormd voor het 'vreemde gespuis'. Hij legt bij zijn omzwervingen allerlei contacten, bijvoorbeeld met Jean-Luc, een boekhandelaar, met Kader en Simone, waar Mohammed regelmatig eet, en met Myra, een vijftienjarig meisje dat bij haar grootvader woont. Met haar wisselt hij in het geheim briefjes en foto's uit.

De ruim 200 pagina's dikke roman is zijn geld dubbel en dwars waard. Een aanrader voor wie nog nooit iets van Leila Sebbar heeft gelezen en een must voor hen die genoten hebben van de roman 'Fatima'.

Ook 'De Chinees uit Afrika' is verschenen bij uitgeverij Van Gennep, Amsterdam, f 38,50. (KH)

Liefdesverhalen

Het winnen van de Nobelprijs voor literatuur is geen enkele garantie voor een blijvende naamsbekendheid. Een van die vergeten auteurs is zonder twi- fel de, na de revolutie naar het Westen uitgeweken, Russische schrijver Ivan Boenin (1870-1953). Uitsluitend afgaande op zijn onlangs in vertaling verschenen verhalenbundel, 'De spraakkunst der liefde', zeer ten onrechte.

De in deze bundel bijeengebrachte tien verhalen hebben met elkaar gemeen, dat ze slecht aflopen en toch word je er niet triest van. Dat komt door de bijna poëtische stijl van schrijven, waardoor er zoveel te genieten valt dat het nare einde naar de achtergrond wordt gedrongen. De ingrediënten (jonggeliefden, kerkhof, zelfmoord, enz.) van de meeste verhalen zouden heel gemakkelijk kunnen leiden tot een niet te verteren melodrama, maar steeds weer weet Boenin dat op tijd te voorkomen. Dat

doet hij in deze verhalen, keer op keer, zo razend knap en beheerst, dat ik daarom alleen al meer van deze vergeten Nobelprijswinnaar (1933) zou willen lezen. Alle hulde voor de uitgeverij die deze auteur aan de vergetelheid heeft willen ontrukken. 'De spraakkunst der liefde' door Ivan Boenin werd uitgegeven bij Pegasus, Amsterdam, f 24,75. (WH)

Township

'Ik was ziek van alles, ziek van het zelfmedelijden, ziek van de Rhodesische crisis, ziek! - en de whisky werd gevolgd door andere whisky's en mijn oude jongemannengezicht staarde mij vanuit het kleine raampje aan. Zou de universiteit van Oxford anders zijn - was ik dan zo zeker van mijzelf?'

Zo voelde de jong gestorven Afrikaanse schrijver Dambudzo Marechera (1952-1987) zich toen hij in het vliegtuig van Rhodesië naar Engeland vloog om in Oxford te gaan studeren. Daar was heel wat aan vooraf gegaan. Na opgegroeid te zijn in een township gaat de jonge Marechera, dankzij een hem toegekende studiebeurs, aan de universiteit van Rhodesië studeren. Wegens zijn rol in een studentendemonstratie, tegen het toenmalige blanke bewind van Ian Smith, wordt hij van de universiteit verwijderd. Met een nieuwe beurs

op zak gaat hij het, ver van het perverse Rhodesië, in Engeland opnieuw proberen, maar ook daar zijn desillusies zijn deel.

In de bundel 'Huis van hunkering', en met name in het titelverhaal, beschrijft Marechera in vaak onthutsende beelden het leven in een township. Een getto waar geweld aan de orde van de dag is, waar alcoholisme welig tiert en vrouwen vogelvrij zijn: *'De levendigste afranseling eindigde er vaak mee dat de echtgenoot te midden van de opgewonden menigte zijn vrouw platneukte-verkrachtte. En terwijl hij daarmee bezig was, wenste hij alle vrouwen naar de hel. En hij leek haar eeuwig te blijven neuken - hij ging maar door en door en door en door totdat ze eruitzag als de dood.'*

Eerlijk gezegd grepen de andere, veel kortere, verhalen mij aanzienlijk minder aan. Maar alleen al voor het indrukwekkende titelverhaal is deze bundel, zeker voor de in de Afrikaanse literatuur geïnteresseerden,

het aanschaffen meer dan waard.

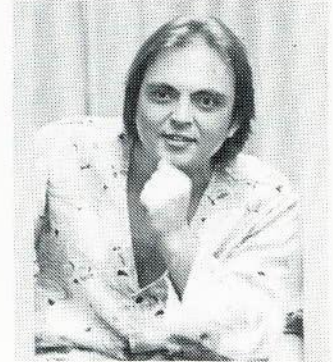
'Huis van hunkering' door Dambudzo Marechera verscheen bij het Wereldvenster/Unieboek, Houten, f 24,90. (WH)

Luisteren

Toen ik het boek van voor naar achteren gelezen had, was ik vervuld van een wonderlijke mengeling van gevoelens. Op de voorgrond stond een sterk gevoel van herkenning en opluchting. Ik voelde me vrij, mijn zoektocht was over. Ik had iets heel fundamenteels begrepen: je kunt niet gelukkig worden; je kunt alleen gelukkig zijn! Dit was een nieuw soort begrijpen, helemaal niet intellectueel. Het was een 'hart-weten', het door-drong mijn hele wezen: lichame-lijk, emotioneel en mentaal.'

Aldus Frans Bakker (arts) in zijn nawoord bij 'De knie van luisteren' van Hart-Meester Da Love-Anda (Da Free John). Een eigenaardige boektitel, die in dit nawoord ook wordt uitgelegd en waarbij luisteren of 'horen' minder te maken heeft met de oren, maar meer met een diepgaand begrijpen of 'verstaan' van de werkelijkheid. Overigens kon ik Bakker's gevoelens na lezing wel delen, want het boek is werkelijk een 'ervaring'. Het is veel meer dan alleen een autobiografie van de auteur, die als Franklin Jones werd geboren op 3 november 1939 in het plaatsje Jamaica op Long Island in de staat New York. Op zichzelf is de kennisnaam van diens spirituele zoektocht - in de VS, India en Europa - heel boeiend. Maar dat geldt nog meer voor zijn 'ontdekkingen', vooral neergelegd in de fragmentarische notities van het tweede en derde deel, resp. 'De Meditatie van Inzicht' en 'De Wijsheid van Inzicht'. Het gaat hier niet zozeer om overdracht van kennis, maar om de lezers te stimuleren tot ontvankelijkheid voor en echt luisteren naar de eigen innerlijke stem. We 'weten' meer dan we denken, want er ligt wijsheid van eeuwen in ieder van ons opgesloten. Dit boek kan behulpzaam zijn op die weg van inzicht, die werkelijk leven is.

Wel zou ik aarzelende lezers aanraden te beginnen bij het voorwoord van Alan Watts of het verhelderend nawoord van

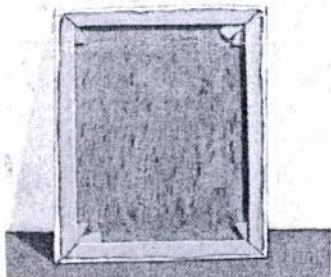

Frans Bakker en niet met de afschrikwekkend persoonsverheerlijkende introductie (van de vertaalgroep?). Deze staat m.i. in schril contrast met de bescheiden stijl van de auteur. 'De knie van luisteren' door Da Free John is een uitgave van The Dawn Horse Press Nederland, Amsterdam 1987, 294 blz., geïll., f 32,50. (FS)

Nooit geboren

'Hij zou niemand er een verklaring voor willen geven waarom hij zich niet meer zo zou kunnen gedragen als tot nu toe en waarom hij deze late herfst na zijn tweeënveertigste verjaardag over veel dingen heel anders was gaan denken. En de schilderijen? Wat viel daarover te zeggen? Ontstaan door de aanwezigheid van een kind dat er niet was? Dat zou niemand be-

Roswitha
Quadflieg
Fabels
verandering
Novelle

grijpen.'

De 'hij' in dit citaat is Simon Fabel, kunstschilder, hoofdpersoon in de novelle 'Fabels verandering' van Roswitha Quadflieg. Simon schildert nog slechts plichtmatig zijn veel gevraagde genrestukjes, de wereld is hem onverschillig geworden. Starend door het raam van zijn afgelegen dijkwoning hoort hij plotseling een stem die zegt: 'Het kind zou nu bijna 19 zijn'. Hij kijkt niet om, want hij weet best dat er niemand achter hem staat. Het is het kind dat Simon en zijn vriendin Clara niet wensden toen het zich aandiente op het moment dat hun relatie al bijna was doodgelopen. Nu wordt hij overvallen door nieuwsgierigheid naar het kind dat hij had kunnen hebben. Een jongen of een meisje? Onbekend, maar hij noemt het Maria. En Maria, de nooit-geborene (blijkt ook aan het eind), gaat alsnog een achterwaarts leven leiden in Simon's fantasie. Zeer origineel om het gemis van een kind in een man gestalte te geven. Quadflieg doet dit heel fijnzinnig in deze tot nadenken stemmende vertelling, haar tweede na 'De dood van mijn broer' (1985).

Roswitha Quadflieg (Zürich 1949) is boekkunstenares en begon in 1973 in Hamburg haar eigen uitgeverij, de Raamin-Presse. Haar illustraties (o.a. van Michael Ende's bestseller 'Het oneindige verhaal') kregen tentoonstellingen in vele landen. 'Fabels verandering' door Roswitha Quadflieg (vert. Paul Beers) verscheen bij Ambo, Baarn 1988, 69 blz. f 17,50. (FS)

Na-denken

'Als ik haar moest verzinnen - veranderen zou ik haar niet. Ik zou haar laten leven (...). Ik zou haar de weinige bladzijden laten afmaken die ze ons heeft willen nalaten, en die, als ik me niet ernstig vergis, ons zouden hebben bericht over haar diepste innerlijk, die diepste laag waarin je moeilijker doordringt dan onder de aardkorst of in de stratosfeer, omdat hij strenger wordt bewaakt: door onszelf. Ik had haar laten leven.' Christa T. is dood, midden dertig gestorven aan leukemie. Haar vriendin, de Oostduitse schrijfster Christa Wolf, besluit haar achterna-te-denken. Zij doet dit aan de hand van korte fragmenten uit authentieke brieven, dagboeken en gevonden losse bladen van manuscripten, omdat 'de kleur van de herinnering bedrieglijk is'. Christa Wolf (1929) behoort al jaren tot de grote schrijvers van Europa en 'Nachdenken über Christa T.' (1968) is een van haar beroemdste romans. Uiterst fijngevoelig geschreven dit indringende portret van een uitzonderlijk karakter vol tegenstellingen: gepassioneerd en nuchter, zelfbewust en onzeker. Ging deze buitengewone persoonlijkheid wellicht ook ten onder aan haar (keuze voor een) betrekkelijk gewoon verlopend leven: jeugd in een dorp, nazi-school, vlucht en evacuatie aan het eind van de oorlog, studie en leraarschap en

tenslotte haar huwelijk met een dierenarts in Mecklenburg? Hoe dan ook, als Christa Wolf bijna aan het eind van haar roman schrijft 'Als ik haar moest verzinnen... Ik had haar laten leven.', dan meen ik dat ze daarin eigenlijk is geslaagd. Tinke Davids leverde opnieuw een mooie vertaling - evenals van het onovertroffen 'Kassandra' en van 'De cesuur' (over Tsjernobyl) - van dit boek, al weer het zesde van Christa Wolf dat Van Gennep uitbracht. Wat

mij betreft hoeven we niet lang op het zevende te wachten. 'Nadenken over Christa T.', door Christa Wolf verscheen bij Van Gennep, Amsterdam 1988, 175 blz. f 34,50. (FS)

Alledaags Racisme

'Op school genegeerd worden, op een te laag niveau geplaatst worden, in winkels continu op de vingers gekeken worden, alleen nog maar winkelen met een doorzichtige plastic tas zodat iedereen kan zien dat je niks gestolen hebt, in de bus of tram altijd als eerste gedwongen worden om op te staan, op het werk geen verantwoordelijke taken krijgen, een woning die altijd net weg is als je aangebeld

hebt.'

Dit is maar een kleine greep uit de voorbeelden van alledaags racisme zoals gegeven door Philomena Essed in haar boek 'Alledaags Racisme'. Aan de hand van gesprekken met 14 Surinaamse vrouwen wonend in Nederland en een aantal Afro-amerikaanse vrouwen wordt de werking en betekenis van racisme op een bijzondere manier uitgelegd, namelijk vanuit de alledaagse ervaring met witte mensen. De vrouwen vertellen over openlijke en bedekte discriminatie en over vooroordeel tegen haar als zwarte vrouw. De vrouwen vertellen over situaties op school, op het werk, bij het zoeken van woonruimte, in de buurt, in winkels, in bus of tram.

Het is benauwend te lezen hoe diepgeworteld het racisme en vooroordeel is in het doen en denken van witte mensen. Het boek houdt de witte lezer een spiegel voor en dwingt tot grondig nadenken over het eigen (witte) gedrag.

'Alledaags racisme' door Philomena Essed is een uitgave van Ambo/NOVIB, Baarn/Den Haag, f 29,50. (KH)

Zondebokken

De belangstelling voor de Middeleeuwen is de afgelopen jaren ongekend toegenomen. Een groot aantal boeken over deze, historische gezeiten, belangrijke periode zag het licht. De Engelse historicus R.I. Moore voegde daar recentelijk een heel aardig boek aan toe: 'Kettars, heksen en andere zondebokken. Vervolg als middel tot macht 950-1250'.

In deze studie laat Moore zien dat er een duidelijk verband bestaat tussen de toename van de

vervolgingen van mensen met een 'afwijkend(e)' gedrag (me-lantsen, heksen, prostituees en homoseksuelen) of geloofsovertuiging (kettars en joden) enerzijds en de opkomende gecentraliseerde kerkelijke en bestuurlijke macht anderzijds. Eenvoudig geformuleerd: men had minderheden/zondebokken nodig om zijn eigen macht te vestigen c.q. uit te breiden.

Er kan rustig worden gesteld dat Moore met zijn boek een even nieuw als verrassend aspect toevoegt aan de kennis m.b.t. de Middeleeuwen.

Helaas is een gedegen kennis over de Middeleeuwse geschiedenis noodzakelijk op dit belangwekkende boek te kunnen begrijpen. Geen boek dus voor een breed publiek.

'Kettars, heksen en andere zondebokken. Vervolg als middel tot macht 950-1250' door R.I. Moore is een uitgave van Ambo, Baarn, f 29,50. (TH)

Pencak Silat

De eerste roman van Glenn Pennock, 'De weg van de kat', is op te vatten als een klassieke historische roman (over een verdwaalde Nederlandse militair in Atjeh) die langzaam overgaat in een magische vertelling vol symboliek.

In zijn kort geleden verschenen tweede roman, 'Het vuur van de draak' ontbreekt dit historische kader, maar wederom overschrijdt hij regelmatig de gren-

zen van de werkelijkheid. Het is het verhaal van de jongen Pir die, volgens de traditie, is voorbestemd om als oudste zoon opgevoed te worden tot spiritueel meester. Door zijn vader wordt hij stapje voor stapje, aanvankelijk spelenderwijs later via mystieke ervaringen, ingewijd in de Pencak Silat, de Indonesische zelfverdedigingskunst. De hoogste fase in deze kunst bereikt hij die in de wereld van de niet-werkelijkheid de goede en de kwade geesten van elkaar weet te onderscheiden. De roman, gesitueerd in het hedendaagse, nuchtere Nederland (verrassende konstrastering), laat zich lezen als een thriller. Wie een lezer met zo'n thema als in 'Het vuur van de draak' wordt behandeld, zo in z'n ban weet te krijgen en te houden is een knap schrijver!

'Het vuur van de draak' door Glenn Pennock is een uitgave van In de Knipscheer, Haarlem, f 25,-. (WH)

Karen, Tineke en Wim Heij
Frank Spoelstra

